

*ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування*

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., професор
_____ Володимир СИБІРЦЕВ
«__» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Контрольно-аналітична діяльність банківських установ»

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу, групи
ФС – 22м ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування» спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
_____ **Подкладенко Віталій Вікторович**
«__» _____ 20__ р.

Керівник: кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінанси, банківська справа та
страхування
_____ **Кравченко Вікторія Петрівна**
«__» _____ 20__ р.

Рецензент: завідувач кафедри економічної теорії,
маркетингу та економічної кібернетики, доктор
економічних наук, професор
_____ **Руслана ЖОВНОВАЧ**

м. Кропивницький

Завідувачу кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Володимиру СИБІРЦЕВУ
здобувача вищої освіти економічного
факультету групи ФС-22М
(ОПП «Фінанси, банківська справа та
страхування спеціальності 072
«Фінанси,
банківська справа та страхування»)
Подкладенка Віталія Вікторовича

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені виконати кваліфікаційну роботу за другим
(магістерським) рівнем вищої освіти на тему: «Контрольно-аналітична
діяльність банківських установ».

« 30 » червня 2023 р.

(підпис)

Погоджено:

Керівник кваліфікаційної роботи:

(підпис) к.е.н., доцент **Вікторія КРАВЧЕНКО**

« 30 » червня 2023 р.

Завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування:

(підпис) д-р екон. наук, професор **Володимир СИБІРЦЕВ**

« 30 » червня 2023 р.

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічний _____
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування _____
Ступінь вищої освіти магістр _____
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування» _____
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» _____
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма «Фінанси, банківська
справа та страхування» _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
Володимир СИБІРЦЕВ

« 04 » вересня 2023 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Подкладенку Віталію Вікторовичу

(прізвище ім'я по батькові повністю)

- Тема роботи «Контрольно-аналітична діяльність банківських установ»
(назва)
- Керівник роботи Кравченко Вікторія Петрівна, к.е.н., доцент
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)
- Строк подання роботи до захисту 31.12.2023
- Мета та завдання кваліфікаційної роботи. Обґрунтувати теоретичні підходи та практичне застосування щодо ефективності організації проведення контрольно-аналітичної роботи в банках та напрямів їх удосконалення.
Завдання:
 - розглянути теоретичні основи організації контрольно-аналітичної роботи в банках;
 - провести аналіз та надати оцінку прибутковості в банках України;
 - запропонувати шляхи покращення систем контрольної та аналітичної діяльності в АТ КБ Приватбанк.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1			
2			
3			

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану дослідження	<i>жовтень 2023 р.</i>	
2.	Підбір та вивчення літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	<i>жовтень 2023 р.</i>	
3.	Підготовка та подання керівнику: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - вступу та висновків	<i>листопад 2023 р. листопад 2023 р. листопад 2023 р. грудень 2023 р.</i>	
4.	Подання робочого варіанту роботи керівнику	<i>грудень 2023 р.</i>	
5.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	<i>грудень 2023 р.</i>	
6.	Нормо-контроль секретаря ЕК, перевірка на академічну доброчесність	<i>грудень 2023р. – січень 2024 р.</i>	
7.	Відгук керівника	<i>грудень 2023 р. – січень 2024 р.</i>	
8.	Рецензування роботи. Підготовка документів, що подаються до ЕК (листи, довідки, інформаційний листок, висновки-виписка, опубліковані статті).	<i>грудень 2023 р. – січень 2024 р.</i>	
9.	Подання роботи завідувачу кафедри на допуск до захисту	<i>січень 2024 р.</i>	
10.	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень завідувача кафедри.	<i>січень 2024 р.</i>	
11.	Подання роботи та супровідних документів до ЕК	<i>січень 2024 р.</i>	
12.	Захист роботи	<i>січень 2024 р.</i>	

Дата видачі завдання:

« 04 » вересня 2023 року

(підпис керівника)

Кравченко В.П

(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання:

« 04 » вересня 2023 року

(підпис здобувача)

Подкладенко В.В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Подкладенко В. В. Контрольно-аналітична діяльність банківських установ. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття освітнього рівня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, 2023.

У роботі розглянуто основи організації контрольно-аналітичної роботи в банках. Приділена увага організації системи контрольно-аналітичної роботи в банках. Розкрито методи та прийоми контрольно-аналітичної роботи у банківській діяльності. Досліджено нормативно-законодавчу базу до контролю діяльності банківських установ.

Здійснено аналіз фінансових результатів банківського сектору України. Надана аналітична оцінка рентабельності АТ КБ «ПриватБанк». Побудовано моделі рентабельності активів та рентабельності капіталу для контрольно-аналітичної діяльності АТ КБ ПриватБанк.

Встановлено проблеми та недоліки в системі внутрішнього контролю в банках. Удосконалено систему управління контрольно-аналітичної діяльності АТ КБ Приватбанк. Запропоновано дорожню карту впровадження системи внутрішнього контролю. Реалізація розробленої моделі на мікрорівні дозволяє врахувати можливі зміни вихідних параметрів, визначити найбільш прибуткову структуру активів банку та розробити відповідні заходи щодо запобігання зниженню прибутковості.

Ключові слова: власний капітал, активи, рентабельність, система внутрішнього контролю, зовнішній контроль, дорожня карта, моделі ROA та ROE, мультирегресійні рівняння, банк

ABSTRACT

Podkladenko V. V. Control and analytical activity of banking institutions. - Manuscript.

Master's thesis for obtaining the Master's degree in the specialty 072 "Finance, banking and insurance". – Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, 2023.

The work considers the basics of the organization of control and analytical work in banks. Attention is paid to the organization of the system of control and analytical work in banks. The methods and techniques of control and analytical work in banking activity are disclosed. The normative-legislative framework for monitoring the activities of banking institutions has been studied.

An analysis of the financial results of the banking sector of Ukraine was carried out. An analytical assessment of the profitability of JSC CB "PrivatBank" is provided. Models of profitability of assets and profitability of capital were built for control and analytical activities of JSC CB PrivatBank.

Problems and shortcomings in the system of internal control in banks have been identified. The management system of control and analytical activities of JSC CB Privatbank has been improved. A road map for the implementation of the internal control system is proposed. The implementation of the developed model at the micro level allows you to take into account possible changes in the initial parameters, determine the most profitable structure of the bank's assets and develop appropriate measures to prevent a decrease in profitability.

Key words: equity, assets, profitability, internal control system, external control, road map, ROA and ROE models, multi-regression equations, bank

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ	1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ В БАНКАХ
	1.1.	Організація системи контрольно-аналітичної роботи в банках
	1.2.	Методи та прийоми контрольно-аналітичної роботи у банківській діяльності
	1.3.	Нормативно-законодавча база щодо контролю діяльності банківських установ
РОЗДІЛ	2	АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПРИБУТКОВОСТІ В БАНКАХ УКРАЇНИ
	2.1.	Аналіз фінансових результатів банківського сектору України
	2.2.	Аналітична оцінка рентабельності АТ КБ «ПриватБанк»
	2.3.	Побудова моделей рентабельності активів та капіталу для контрольно-аналітичної діяльності АТ КБ ПриватБанк
РОЗДІЛ	3	ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЬНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АТ КБ ПРИВАТБАНК
	3.1.	Проблеми та недоліки в системі внутрішнього контролю в банках
	3.2.	Удосконалення системи управління контрольно- аналітичної діяльності АТ КБ Приватбанк
	3.2.1.	Система внутрішнього контролю
	3.2.2.	Аналітична діяльність комерційних банків

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Актуальність. Банківська система виступає важливим елементом економічної системи держави. Стабільне прозоре функціонування банківських установ – це одна з умов існування конкурентоспроможності української економіки. Контрольно-аналітична діяльність банку є основою ефективного управління, початковою базою прийняття управлінських рішень на всіх рівнях. Всі організаційні і функціональні заходи в банку повинні здійснюватися після обґрунтування їх економічної доцільності. Управлінські рішення, прийняті без урахування контролю та аналітичної діяльності, можуть носити помилковий та необґрунтований характер. Отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень є основною задачею контрольно-аналітичної діяльності банку. Недосконале управління та недостатня увага до контрольно-аналітичної діяльності в банківській системі може породжувати фінансову кризу. Тому тему дослідження слід визнати актуальною та своєчасною.

Огляд літератури з теми дослідження. Існує багато зарубіжних досліджень Дж. Уорд, Р. Фонтан, Дж. Осборн, які підкреслюють необхідність і важливість до внутрішнього контролю та аналітичної діяльності в банківській системі. Недостатня система внутрішнього контролю часто призводить до неможливості виявлення шахрайських дій і зниження ефективності роботи банку. Базельський комітет разом із органами банківського нагляду в усьому світі все більше зосереджувався на важливості ефективного внутрішнього контролю. Комітетом розглядається особливість внутрішнього контролю як процес, на який впливають рада директорів, вище керівництво та працівники всіх рівнів. Оскільки вище керівництво несе відповідальність за встановлення відповідної культури для сприяння ефективному процесу контролю та постійний моніторинг його ефективності.

Також у полі зору вітчизняних дослідників завжди були проблеми забезпечення стабільності та надійності банківської системи. Значний внесок у дослідження проблем здійснення банківського регулювання та контролю

зробили В. Рудницький, Н. Швець, І. Замула, М. Танасієва, О. Чуб, О. Хаб'юк та інші.

Наявність значної кількості опублікованих наукових праць з даної тематики свідчить про те, що ці питання заслуговують визнання та практичного застосування. Оцінюючи внесок науковців у вирішення проблем забезпечення ефективного функціонування банківської системи, слід зазначити, що окремі теоретико-методологічні аспекти регулювання та контрольно-аналітичної діяльності залишаються недостатньо розробленими та потребують удосконалення.

Об'єктом дослідження є процеси управління та організації контрольно-аналітичної діяльності АТ КБ "Приватбанк".

Предметом дослідження є теоретико-методологічні підходи до оцінки ефективності контрольно-аналітичної діяльності АТ КБ "Приватбанк".

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних підходів та практичного застосування щодо ефективності організації та методики проведення контрольно-аналітичної роботи в банках та напрямів їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети виконано наступні завдання:

- розглянуто теоретичні основи організації контрольно-аналітичної роботи в банках;
- проведено аналіз та надана оцінка прибутковості в банках України;
- запропоновано шляхи покращення систем контрольної та аналітичної діяльності в АТ КБ Приватбанк.

Методи дослідження. Для з'ясування організації контрольно-аналітичної діяльності банків використано структурно-функціональний метод та методи теоретичного узагальнення; проведено аналіз та оцінку прибутковості АТ КБ «Приватбанк» та його фінансового стану на основі використання економіко-статистичних методів: порівняння, групування та методів економічного аналізу; економіко-математичне моделювання та

графічний метод застосовано в процесі розробки моделей прибутковості АТ КБ «Приватбанк».

Інформаційна база роботи. Статистичну основу дослідження складають матеріали Національного банку України, Державного комітету статистики України, періодичних видань Національного банку України, річних звітів АТ КБ «ПРИВАТБАНК», наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених проблеми регулювання та контрольно-аналітичної діяльності українських банків, електронні Інтернет-ресурси з питань діяльності банків України.

Наукова новизна роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу питань щодо організації контрольно-аналітичної діяльності на прикладі АТ КБ «Приватбанк». Безпосередньо в процесі дослідження були отримані такі результати:

- обґрунтувати в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплекс питань щодо організації контрольно-аналітичної діяльності на прикладі АТ КБ «Приватбанк». Безпосередньо в процесі дослідження були отримані такі результати:

- побудовано моделі рентабельності активів та капіталу для аналітичної оцінки діяльності АТ КБ ПриватБанк;
- сформовано компоненти системи внутрішнього контролю банку;
- отримало подальшого розвитку удосконалення системи внутрішнього контролю та аналітичної діяльності в банку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані розробки формують відповідні підходи до ефективної організації контрольної діяльності та аналітичної оцінки у банку. Реалізація викладених рекомендацій дозволить банку здійснювати обґрунтовані організаційні і функціональні заходи в банку та підвищити ефективність прийняття управлінських рішень.

Публікації. Результати дослідження дипломної роботи апробовані на міжнародній науково-практичній конференції: «Наука, освіта та суспільство у

21 столітті: наукові ідеї та механізми реалізації», 4 серпня 2023 р. Кошице, Словаччина.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ В БАНКАХ

1.1. Організація системи контрольно-аналітичної роботи в банках

Метою банківського контролю є об'єктивне вивчення фактичного стану справ у досліджуваному секторі, виявлення тих факторів і умов, які негативно впливають на реалізацію прийнятих рішень і досягнення цілей щодо забезпечення надійності та ефективності функціонування всієї банківської системи [4].

Контроль за діяльністю банківських установ є складною системою, яка має два основних напрями: зовнішній контроль і внутрішній контроль.

Основними завданнями контролю в комерційних банках є виявлення випадковостей або відхилень (недоліків) у регулюванні банківської системи, сприяння усуненню виявлених відхилень і розробка ефективних рішень.

Отже, банківський контроль – це система оцінки успішності виконання поставлених перед банківською системою цілей, тобто порівняння фактичних досягнень з показниками, встановленими органами регулювання та управління.

Об'єктами контролю в банківських установах є: банківська система в цілому; сам банк та його підрозділи; операції, що здійснюються банком; облік і звітність; та діяльність банку [46].

Суб'єкти банківського контролю можуть бути представлені як ззовні (державними та незалежними наглядовими органами), так і зсередини. До суб'єктів банківського контролю з боку держави належать: Рахункова палата України, Контрольні управління при Адміністрації Президента України, Державна фінансова інспекція України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Національний банк України, Держфінінспекція України.

Фіскальна служба України, Державна казначейська служба України, Фонд державного майна України, Антимонопольний комітет України, державні позабюджетні фонди (такі як Пенсійний фонд України), Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, правоохоронні органи, агентства та інші відповідно до чинного законодавства. Суб'єктами незалежного контролю є незалежні аудиторські фірми, а суб'єктами внутрішнього контролю - Спостережна рада, Ревізійна комісія, Правління (Рада директорів), функціональні підрозділи банку, відділ внутрішнього аудиту [46].

Зовнішній контроль банківських установ включає систему банківського нагляду та регулювання з боку Національного банку України та зовнішній аудит. Банки підлягають більш жорсткому державному регулюванню та нагляду, ніж підприємства. В Україні відповідно до Закону «Про банки і банківську діяльність» та Закону «Про Національний банк України» функції банківського регулювання та нагляду здійснює Національний банк України [49].

НБУ та його установи традиційно здійснюють нагляд за банками двома методами: виїзним (дистанційним, заочним) наглядом та виїзним інспектуванням банків. Під безвиїзним наглядом розуміється дистанційне спостереження за діяльністю окремих банків і банківської системи в цілому, а також застосування наглядовими органами певних заходів для реагування на проблеми та недоліки, виявлені в діяльності банків.

У більшості країн виїзний нагляд базується на аналізі фінансових звітів (балансу, звіту про прибутки та збитки та інших пов'язаних форм), які регулярно подаються органам банківського нагляду, що дає їм змогу підтримувати актуальну інформацію про фінансовий стан банків, включаючи стан капіталу, стан ліквідності, прибутковість і певною мірою якість активів.

Нагляд на місці використовується як система раннього попередження, яка дозволяє органам нагляду вживати коригувальні заходи проти банків до загострення ситуації або до проведення перевірки на місці.

Виїзні перевірки банків здійснюють органи банківського нагляду, які оцінюють ступінь ризиків, притаманних діяльності конкретного банку, і визначають якість управління ризиками. Перевірки дозволяють органам банківського нагляду перевіряти такі аспекти діяльності банків: достовірність звітності; дотримання законів і правил; надійність менеджменту банку; та стабільність фінансового становища банку.

Порівняно з виїзним наглядом, перевірки надають органам нагляду більше можливостей для визначення реальної якості активів банку, якості управління банком та реального фінансового стану банку в цілому.

Система зовнішнього контролю діяльності банківської установи представлена на рис. 1.1 [1].

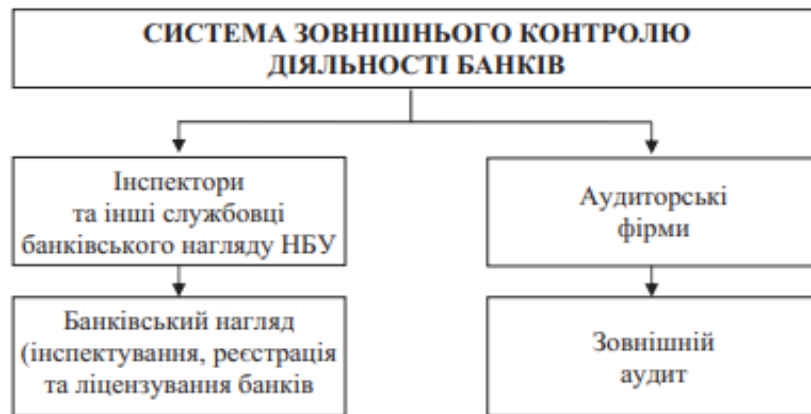

Рис. 1.1. Система зовнішнього контролю діяльності банківської установи

Джерело: [1].

Оскільки за організаційно-правовою формою комерційні банки є публічними акціонерними товариствами, вони підлягають щорічній перевірці незалежними аудиторськими фірмами, як вітчизняними, так і іноземними.

Останніми роками спостерігається тенденція до надання переваги відомим іноземним аудиторським фірмам перед вітчизняними в аудиті банків, оскільки іноземні аудиторські фірми більш відомі у світі та мають кращий імідж. У той же час вартість аудиту іноземними аудиторськими фірмами призводить до значного подорожчання аудиторських послуг. Це, у свою чергу, вилучає значні кошти з обороту комерційних банків, що негативно

позначається на їх фінансовому становищі. Поряд із зовнішнім контролем система управління банком включає внутрішній контроль.

Система внутрішнього контролю є важливою складовою управління комерційним банком, яка є основою його безперебійної роботи. Ефективні заходи внутрішнього контролю сприяють виконанню основних завдань банку та досягненню його стратегічних і операційних цілей. Така система спонукає працівників банку дотримуватись чинного законодавства та нормативних актів, а також політик, планів, внутрішніх правил і процедур, розроблених банком, а також своєчасно виявляти та зменшувати ризики непередбачених витрат або втрати репутації банку.

Внутрішній контроль – це процес, інтегрований у всі процеси діяльності банку та корпоративного управління, спрямований на досягнення операційних, інформаційних та комплаєнс цілей банку.

Корпоративне управління — це система взаємовідносин між акціонерами, правлінням банку, правлінням банку та іншими зацікавленими особами, що забезпечує організаційну структуру та механізми, за допомогою яких визначаються цілі банку, шляхи досягнення цих цілей, контроль за їх реалізацією.

Комплаєнс походить від дієслова to comply і буквально означає дотримання певних правил, вимог або умов. Комплаєнс-контроль означає «управління ризиком відповідності». Тобто ризики для банку, викликані некоректною поведінкою рядових працівників, керівництва та інших відповідальних осіб. Комплаєнс-менеджери відповідають за те, щоб банк працював у суворій відповідності до законів держави. Якщо корпорація має філії в різних країнах, кожна філія повинна дотримуватися відповідних місцевих законів [2].

Підвищений інтерес до внутрішнього контролю в банківській системі України зараз посилюється через численні банкрутства банків. Для забезпечення надійності, законності, ефективності та безпеки банківських операцій і діяльності кожен комерційний банк повинен мати внутрішній

механізм захисту від можливих помилок, втрат і різноманітних порушень. Цю роль виконує внутрішній контроль банку у формі акціонерного, внутрішнього технологічного контролю та внутрішнього аудиту.

Суб'єктами внутрішнього контролю банку є: Спостережна рада; ревізійна комісія; Правління (Рада директорів); функціональні підрозділи; та Служба внутрішнього аудиту [40].

Акціонери здійснюють безпосередній контроль за діяльністю банку шляхом отримання від його керівництва необхідної інформації про результати діяльності установи за звітний період.

Рада банку контролює діяльність Правління, а Ревізійна комісія – фінансово-господарську діяльність банку.

Ревізійна комісія:

- здійснює контроль за дотриманням банком законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку України:

- отримує звіти внутрішніх і зовнішніх аудиторів для попереднього ознайомлення;

- вносить пропозиції загальним зборам акціонерів або засіданні наглядової ради банку з будь-яких питань, що належать до компетенції ревізійної комісії, що стосуються фінансової безпеки та стабільності банку та захисту інтересів клієнтів.

Ревізійна комісія за дорученням загальних зборів акціонерів, правління банку або на вимогу акціонера (акціонерів), що володіють у сукупності більш як 10 відсотками голосів, здійснює перевірку фінансово-господарської діяльності банку. Він має право залучати як зовнішніх, так і внутрішніх експертів і аудиторів для аудитів і перевірок. Ревізійна комісія складає акти про перевірку звітності та балансу банку та доповідає про результати ревізій і перевірок загальним зборам акціонерів або спостережній раді банку. Без висновку ревізійної комісії загальні збори учасників (акціонерів) не мають права затверджувати фінансовий звіт банку.

Крім того, діяльність банку контролюється Правлінням (Радою директорів) та його функціональними підрозділами. Цей контроль називається внутрішнім контролем. Головний бухгалтер постійно стежить за тим, щоб усі банківські операції реєструвалися правильно та законно. Внутрішній і технологічний контроль – це сукупність процедур, які забезпечують дотримання положень внутрішніх і зовнішніх нормативних актів у процесі діяльності банку, достовірність і повноту інформації. Він поділяється на бухгалтерський та адміністративно-контрольний.

Бухгалтерський контроль — це сукупність процедур (детальний опис конкретних банківських операцій), які забезпечують збереження активів банку та достовірність звітів, які готує бухгалтерія на основі даних, отриманих від функціональних підрозділів. До такого контролю відноситься [2].

- заходи щодо забезпечення достовірного відображення операцій відповідно до їх економічної сутності;
- продуктивність системи документообігу;
- наявність операційних процедур, елементами яких є: опис установчих операцій, відповідальність осіб, які їх виконують; розподіл обов'язків між виконавцями в процесі проведення банківської операції;
- затвердження, облік і контроль операцій; внутрішні перевірки перед виконанням автоматизованих контрольних операцій тощо.

Первинний контроль здійснюється працівником банку, який за змістом документів, поданих в електронному або паперовому вигляді, перевіряє правильність їх оформлення та наявність порушень порядку ведення бухгалтерського обліку. Після перевірки документ підписується працівником банку. Працівники банку, які підписали будь-який розрахунковий документ, не маючи на те повноважень, несуть відповідальність згідно з чинним законодавством України.

Таку ж відповідальність несуть працівники банку, які мають право підпису, у разі перевищення ними своїх повноважень. Якщо операції за рахунком підлягають додатковому контролю, виконавець передає необхідні

документи іншому працівнику банку, уповноваженому на здійснення контролю.

Під час перевірок встановлюються причини порушень правил ведення операцій та бухгалтерського обліку. За результатами проведених ревізій вживаються заходи щодо усунення виявлених порушень та недопущення їх у подальшому. Працівники, які залучаються до наступних перевірок (крім працівників, які здійснюють первинний контроль, заступника головного бухгалтера та керівників структурних підрозділів), призначаються головним бухгалтером виходячи з обсягів операцій у банку.

Адміністративний контроль — це сукупність процедур, що дозволяють визначити законність угод, ступінь виконання стратегічних і поточних планів, ефективність залучення та використання ресурсів. Метою адміністративного контролю є забезпечення відповідної стандартизації внутрішньобанківських процесів, координація підрозділів, удосконалення організаційної структури управління, комплексний аналіз тощо. Адміністративний контроль допомагає виявити ризики та вжити ефективних заходів щодо їх мінімізації. Система адміністративного контролю включає: методи розподілу повноважень і відповідальності; методи контролю, що використовуються керівництвом для моніторингу ефективності; принципи та практики у сфері людських ресурсів тощо. Таким чином, структура адміністративного контролю складається з організаційної схеми та принципів і процедур, затверджених керівництвом банку [46].

Адміністративний контроль передбачає розподіл повноважень між працівниками банку таким чином, що жоден працівник або обмежена група працівників не може зосередити всі повноваження, необхідні для здійснення повної операції (акцепт, оплата, зберігання). Для цього операційний цикл будь-якої транзакції поділяється на такі етапи: авторизація транзакції; облік; оплата; контроль (аудит) операцій. Між системою внутрішнього технологічного банківського контролю та внутрішнім аудитом існує взаємозв'язок.

Внутрішній аудит перевіряє стан внутрішнього технологічного контролю в усіх підрозділах банку. Внутрішній аудитор надає рекомендації щодо вдосконалення систем внутрішнього технологічного контролю, але не може безпосередньо їх змінювати, оскільки ці рекомендації можуть бути прийняті або відхилені керівництвом. Отже, внутрішній аудитор не несе відповідальності за стан систем внутрішнього контролю банку. Чим ефективніше працює ця система, тим менше часу потрібно витратити на внутрішній аудит [3].

Внутрішній аудит є ключовим і обов'язковим елементом системи внутрішнього контролю банку. Внутрішній аудит оцінює дві сфери банківської діяльності: банківські операції та системи внутрішнього контролю. Кожну з цих сфер перетинає низка структурних підрозділів, які складають організаційну систему банку.

Підрозділи банку здійснюють такі види банківської діяльності: казначейство; операційні (розрахунково-касові, депозитні); кредитування; інвестиції; посередник та ін.

Таким чином, об'єктами внутрішнього аудиту є функціональні (департаменти, відділи, управління) та виробничі структурні підрозділи (філії) банку, а також види банківської діяльності.

Основними завданнями внутрішнього аудиту банку є: оцінка адекватності та ефективності системи внутрішнього технологічного контролю; визначення та оцінка ефективності процедур управління ризиками та методів оцінки ризиків; оцінка та контроль правильності та законності ведення бухгалтерського обліку та звітності банківських операцій; перевірка відповідності встановленим стандартам; проведення спеціальних розслідувань; подання звітності Правлінню банку, Ревізійній комісії, Спостережній раді та Національному банку України [41].

Таким чином, система внутрішнього контролю діяльності банківської установи розглянута на рис. 1.2.

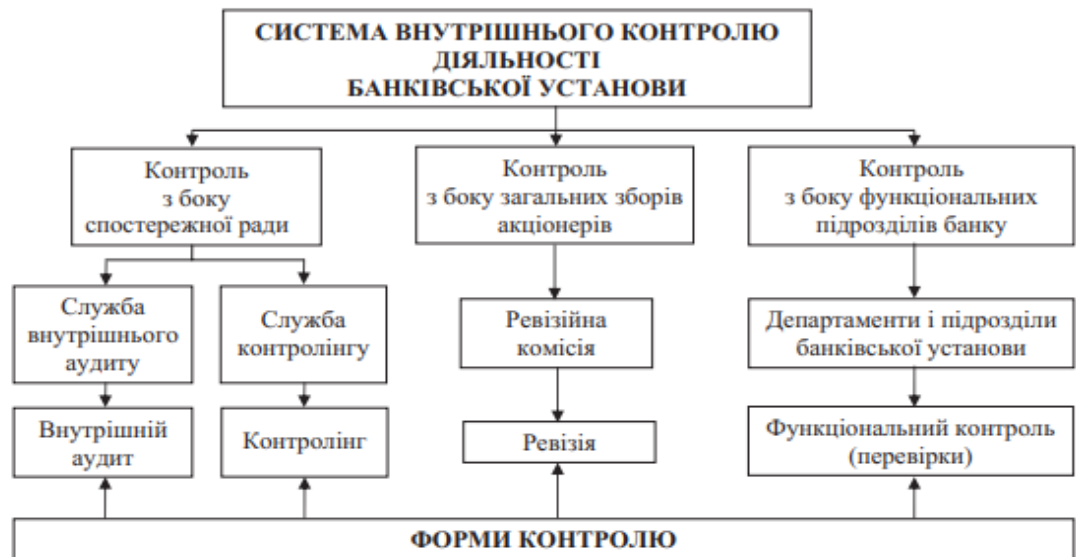

Рис. 1.2. Система внутрішнього контролю діяльності банківської установи

Джерело: [3].

Підсистема контролю в системі загального управління на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Провідна функція (підсистема) контролю в системі загального управління

Джерело: [3].

До основних функцій здійснення внутрішнього контролю в банку доцільно віднести: інформаційна, коригувальна, превентивна, діагностична, комунікаційна, координаційна та функція оцінки (рис. 1.4) .

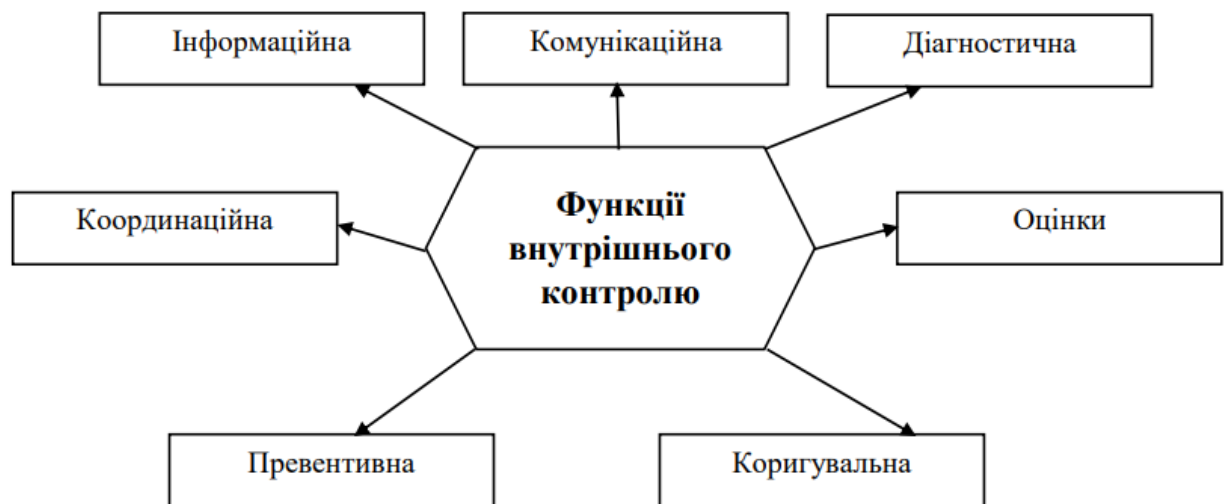

Рис. 1.4. Функціональна спрямованість внутрішнього контролю

Джерело: [4].

Інформаційна функція спрямована на забезпечення, збір та обробку наданої суб'єкту контролю інформації про реальний стан об'єкта для розробки та реалізації ефективних управлінських рішень.

Діагностична функція полягає у вивченні, оцінці та систематизації фактичного стану діяльності підприємства, визначенні доступних шляхів розвитку, попередженні негативних моментів, зокрема крадіжок, банкрутства, зловживання повноваженнями тощо.

Запобіжна функція використовується для фіксації відхилень, які можуть бути небажаними і в кінцевому підсумку призвести до негативних наслідків. Щоб запобігти негативним наслідкам, доцільно оцінити законність і доцільність угоди.

Під профілактичною функцією розуміють

- контроль повноважень на основі відстеження та скасування ряду змін у бухгалтерському обліку підприємства щодо прийняття рішень;
- контроль за збереженням забезпечує раціональне використання майнових ресурсів підприємства та запобігає розкраданням на підприємстві;
- документальний контроль здійснюється з метою перевірки законності операцій та правильності їх оформлення в облікових регістрах та запобігає зміні та знищенню документів без відповідних вказівок.

Комунікаційна функція збирає інформацію для повноцінної реалізації діагностичної функції та забезпечує зворотній зв'язок усередині підприємства між підрозділами та зовнішнім середовищем [4].

Суть коригувальної функції полягає в розробці пропозицій щодо внесення коректив у вже прийняті управлінські рішення, пошуку методів завчасного виправлення можливих помилок і відхилень і уникнення їх появи в майбутньому.

Функція оцінки здійснює ефективний контроль і забезпечує достовірну оцінку стану об'єкта управління в цілому.

Розглянемо модель системи внутрішнього контролю установи відповідно до міжнародних стандартів [3].

Модель COSO є базовим документом внутрішнього контролю, загальноприйнятим стандартом, але установа має право прийняти рішення про використання розширеної моделі для виконання завдань внутрішнього контролю та вдосконалення процесу управління ризиками. Модель системи внутрішнього контролю установи за міжнародними стандартами наведена на рис. 1.5.

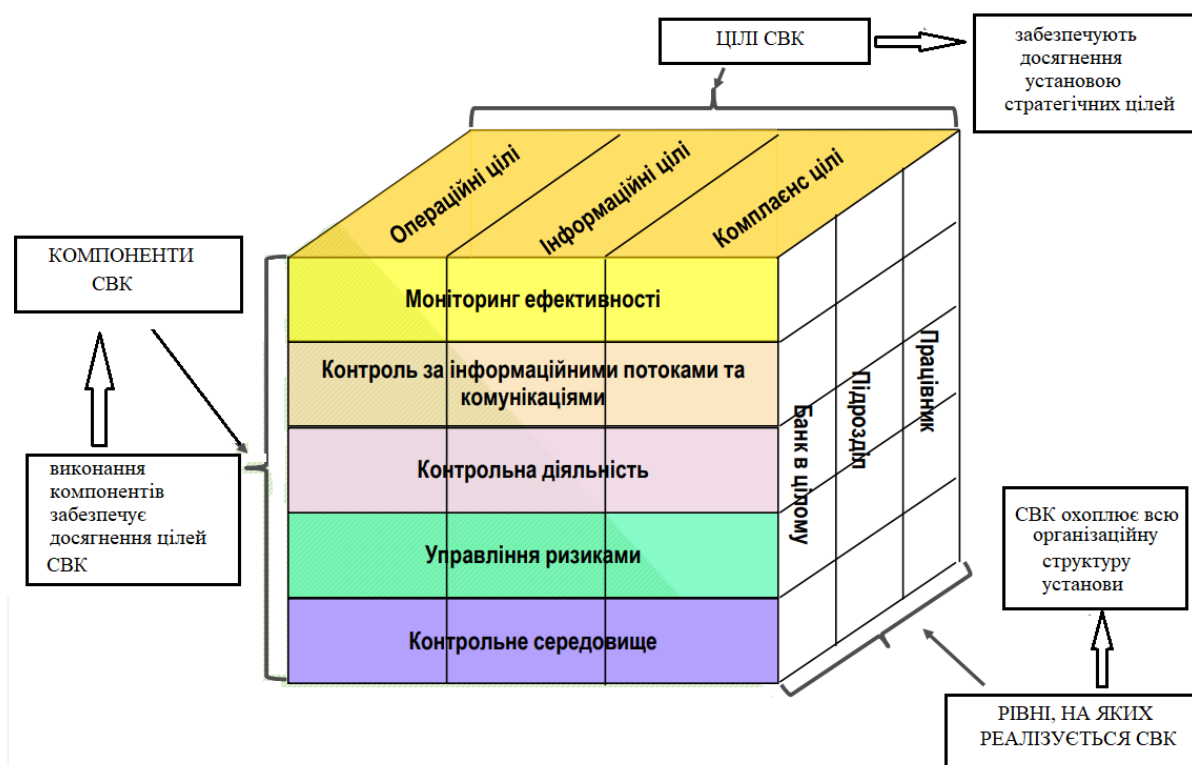

Рис. 1.3. Модель системи внутрішнього контролю COSO установи згідно з міжнародними стандартами

Джерело: [3,43].

Така система також може допомогти забезпечити дотримання банками законів і нормативних актів, а також політики, планів, внутрішніх правил і процедур, а також зменшити ризик неочікуваних втрат або шкоди репутації банку.

Підсумовуючи, можна констатувати, що функції внутрішнього контролю тісно взаємопов'язані та є невід'ємними елементами першочергових заходів щодо виявлення негативних відхилень та уникнення їх у майбутньому, які можуть реалізовуватися суб'єктами шляхом прийняття ефективних та ефективних управлінських рішень. Функції внутрішнього контролю забезпечують виникнення прямих і зворотних зв'язків між підгрупами банку.

Аналіз діяльності банку є основою ефективного управління, вихідною основою для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях. Усі організаційно-функціональні заходи в банку слід проводити після обґрунтування їх економічної доцільності. Управлінські рішення, прийняті без урахування реальної ситуації в банку та на ринку, можуть бути помилковими та неадекватними. Отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень є завданням оперативного аналізу.

Характерною особливістю банківської аналітики цього часу є великий обсяг інформації, що обробляється, тому сучасна аналітика неможлива без використання автоматизованих засобів збору та обробки матеріалу для аналізу.

Призначення та види аналітичної роботи в банку. Забезпечення ефективного функціонування комерційних банків вимагає економічно грамотного управління їх діяльністю, що значною мірою визначається організацією та якістю аналітичної роботи в банку. Аналіз особливо важливий в умовах загострення конкуренції, посилення контролю з боку державних

органів, прагнення банків відповідати міжнародним банківським стандартам [5].

Об'єктом аналізу в банку є фінансово-економічні процеси, їх результати та фактори впливу.

Предметом дослідження є причинно-наслідкові зв'язки та залежності економічних процесів, які формують результати діяльності банку.

Аналіз супроводжує всі етапи діяльності банку: планування, операції, контроль, оцінку діяльності та ефективності. Без аналітичного супроводу практично неможливо виконувати жодну функцію управління банком.

У процесі комерційної діяльності банк розробляє стратегію розвитку, спираючись також на аналітичну базу. Якість планування на будь-якому рівні безпосередньо пов'язана з аналізом діяльності банку за попередні періоди – тенденції, загрози та можливості, виявлені в результаті аналізу, враховуються при складанні планів.

Аналіз діяльності банку є основою ефективного управління, вихідною основою для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях [6].

Усі організаційно-функціональні заходи в банку повинні здійснюватися після обґрунтування їх економічної доцільності. Управлінські рішення, прийняті без урахування реальної ситуації в банку та на ринку, можуть бути помилковими та неадекватними. Отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень є завданням оперативного аналізу.

Економічний аналіз у банку є не лише засобом обґрунтування планів, а й контролю за їх виконанням. Методи та засоби аналізу дозволяють оцінити ефективність використання ресурсів, рентабельність окремих операцій, якість роботи співробітників, зробити висновки про рівень виконання планових показників.

Основною метою банківської аналітичної роботи є забезпечення безпечної, безперебійної та прибуткової діяльності банку, підвищення його конкурентоспроможності [7].

Для досягнення поставленої мети ставляться наступні завдання: оцінка результатів діяльності, виявлення резервів підвищення ефективності, отримання інформаційної бази для планування, прийняття управлінських рішень щодо управління ризиками, контролю та регулювання.

У сучасних умовах аналіз у банківській справі можна назвати перспективним, оскільки аналітиків більше цікавить виявлення тенденцій та можливість їх екстраполяції на майбутнє з урахуванням змін ринку.

Аналітична робота в банках базується на таких принципах [8]:

- під час аналізу важливо виявити тенденції та динаміку зміни показників;

- При проведенні аналізу важливо оцінити проблему, ступінь її впливу на продуктивність. Поділ ключових проблем і їх подальше вивчення робить його ефективним;

- Аналіз передбачає постійне порівняння результатів з конкурентами та цілями банку, що дозволяє банку розділити своє місце на ринку, побачити та пояснити відхилення від планів, виявити фактори, що негативно впливають на розвиток банку;

- Послідовність. Аналітична робота передбачає збір інформації на основі певної методології, наявність системи збору й обробки, збереження структури отриманих показників.

Якісний аналіз може базуватися на кількісних показниках, але є більш складним, творчим і передбачає вивчення не тільки змін, що відбулися, але й причин, що викликали ці зміни, та їх можливих наслідків. Якісний аналіз базується на використанні складних, часто агрегованих показників, ідентифікації та оцінці тенденцій, а також на використанні методів факторного аналізу.

Залежно від суб'єктів аналіз поділяють на зовнішній (дистанційний) і внутрішній. Зовнішній (дистанційний) аналіз передбачає вивчення позиції контрагента на міжбанківському ринку та фінансового стану клієнтів банку на основі наявної інформації: бухгалтерської та фінансової періодичної звітності,

оприлюдненої звітності, офіційної статистики. До проблем дистанційного аналізу відносяться недостатня деталізація інформації та невпевненість у її достовірності.

Внутрішній аналіз передбачає вивчення стану банку на основі даних не тільки синтетичного, а й аналітичного обліку, використання несистемних даних бухгалтерського обліку, можливість отримання додаткової інформації та можливість реальної оцінки якості цієї інформації. .

За змістом програми розбір може бути комплексним і тематичним. При комплексному аналізі діяльність банку вивчається всебічно, а при тематичному – лише окремі аспекти його діяльності, які становлять найбільший інтерес у даний момент часу.

Джерела інформації для аналітичної роботи будуть різними в різних областях, але основними джерелами даних є бухгалтерська та фінансова звітність, дані балансового та позабалансового аналітичного та синтетичного обліку, а також первинні документи, банківські договори та позабалансові дані. системна інформація. Крім того, використовується зовнішня інформація про фінансові ринки та перспективи їх розвитку [9].

Аналітична робота в банку проводиться як в цілому по банку, так і в розрізі окремих банківських структур і окремих операцій.

Банківську аналітику можна розділити на кілька рівнів:

- аналітична робота в рамках окремих відділів, яка зазвичай здійснюється або аналітичними групами всередині відділу, або фахівцями, які поєднують аналіз з поточною діяльністю. Організація такої роботи залежить від специфіки підрозділу, розміру та спеціалізації банку;

- аналітична робота підрозділів, відповідальних за підготовку банківської звітності. У цьому випадку аналіз зазвичай обмежується фінансовим аналізом і спрямований на оцінку діяльності банку за певний звітний період;

- аналітична робота, яка проводиться планово-економічними службами банку при розробці планів різного рівня (стратегічного, оперативного); оцінка ефективності, пошук резервів підвищення ефективності.

Фінансова служба – це організаційно-аналітична сфера діяльності банку, інформаційно-аналітичне прийняття рішень щодо поточного та перспективного управління діяльністю банку. Інформаційно-аналітичне поле банку повинно відповідати вимогам:

Таким чином, система ефективного внутрішнього контролю є критично важливою складовою управління банком та основою безпечного та надійного функціонування банківських організацій. Ефективна система внутрішнього контролю може допомогти гарантувати, що цілі та завдання банківської діяльності організації будуть досягнуті, якщо банк досягне своїх довгострокових цілей прибутковості та підтримує надійну фінансову та управлінську звітність.

1.2. Методи та прийоми контрольно-аналітичної роботи у банківській діяльності

У ході комплексного аналізу банківської діяльності необхідно використовувати методологію, яка найбільш ефективно сприятиме її ефективності. Під методологією будь-якого аналізу слід розуміти сукупність методів, правил і заходів для найбільш доцільного виконання тієї чи іншої роботи. В аналізі банківської діяльності методологія - це сукупність аналітичних методів і правил вивчення діяльності банку, спрямованих на дослідження різних об'єктів аналізу. Вони допомагають отримати найбільш повну оцінку фінансової стійкості та прибутковості банку, яка враховується його керівництвом у процесі прийняття управлінських рішень щодо розробки подальшої стратегії розвитку банку [9].

У найширшому розумінні під наукою розуміють метод дослідження свого предмета. Методика аналізу банківської діяльності комерційного банку – це комплексне, органічно пов'язане дослідження діяльності комерційного

банку з використанням статистичних, економічних, математичних, бухгалтерських та інших методів обробки інформації. Особливостями методу аналізу банківської діяльності є: використання системи показників, що характеризують діяльність банку; вивчення факторів і причин їх зміни; виявлення та вимірювання зв'язку між ними. Для проведення комплексного аналізу банківської діяльності використовуються такі методи [10]:

1. *Метод порівняння.* Він передбачає порівняння досліджуваного явища, об'єктів з відомими, вивченими раніше з метою визначення їх спільних рис чи відмінностей. Цей метод допомагає визначити загальне і специфічне в економічних явищах, вивчити зміни в досліджуваних об'єктах, тенденції та закономірності їх розвитку. В аналізі фінансової стійкості порівняння (як основний або допоміжний метод) використовується для вирішення всіх його завдань. Найбільш типові ситуації, коли використовується порівняння та його цілі, можна визначити:

- порівняння планових і фактичних показників для оцінки ступеня виконання плану;
- порівняння фактичних показників з нормативними, що дозволяє банку контролювати дотримання різних нормативів, встановлених НБУ
- порівняння фактичних показників з показниками попередніх років (звітних періодів) для визначення тенденцій розвитку як банку, так і економічних процесів, що впливають на його діяльність;
- порівняння аналізованих показників банку з показниками інших банків-конкурентів для визначення позиції банку на фінансовому ринку за різними показниками фінансової діяльності;
- порівняння паралельних динамічних рядів для вивчення взаємозв'язків досліджуваних показників; наприклад, паралельний аналіз динаміки доходів і витрат дає змогу визначити, чи перевищують доходи над витратами, що позитивно впливає на прибутковість банку;
- порівняння різних варіантів управлінських рішень з метою вибору оптимального; наприклад, при встановленні процентної ставки за вкладами

фізичних осіб обирається такий рівень процентної ставки, який би забезпечив необхідний обсяг даного виду банківського ресурсу з урахуванням наявності достатніх можливостей обслуговування вкладників;

- порівняння результатів діяльності до та після впровадження інновації; наприклад, вартість придбання (будівництва) офісу банку в центрі міста може бути компенсована залученням поважних клієнтів, що забезпечить збільшення залишків на поточних рахунках банку.

2. *Спосіб приведення показників до порівняльного вигляду.* Наприклад, щоб згрупувати всі видані банком кредити, необхідно привести їх суми до порівняльної форми (оскільки банк видає кредити як у національній, так і в іноземній валюті); для цього суми кредитів в іноземній валюті переводяться в гривневий еквівалент шляхом множення на відповідний курс, а вже потім підсумовуються всі видані банком кредити (гривневі кредити та гривневі еквіваленти кредитів в іноземній валюті). Цей метод також використовується при порівнянні фактичних показників з показниками попередніх періодів. Наприклад, в умовах інфляції важко проаналізувати динаміку показників, не зробивши їх порівнянними. Для цього фактичне значення вартісного показника необхідно розділити на індекс інфляції за відповідний період і лише після цього порівняти отриманий показник з попереднім періодом.

3. *Методика використання абсолютних і відносних показників.* Абсолютні показники характеризують кількісний розмір наданих кредитів, залучених коштів, капітал банку тощо, а відносні відображають співвідношення окремих абсолютних показників. Відносні показники виражаються у вигляді співвідношень (за основу береться 1) або відсотків (за основу береться 100). Вони включають показники виконання плану, динаміки, структури (пропорції), ефективності тощо. Цей метод є одним із ключових в аналізі стійкості банку. Він використовується для оцінки ліквідності, платоспроможності та прибутковості банку (через різні коефіцієнти).

4. *Метод групування* дає змогу шляхом систематизації балансових даних зрозуміти сутність аналізованих явищ і процесів. При аналізі банківської

діяльності використовуються різні групування балансових рахунків, а саме: власні та залучені кошти, довгострокові та короткострокові кредити, умови активних та пасивних операцій (для розрахунку показників ліквідності), види доходів, витрат і прибутків. . Статті також можна згрупувати за ступенем ліквідності, економічною сутністю банківських операцій, рівнем прибутковості (для активів) і собівартості (для пасивів).

5. *Балансовий метод* є основним способом визначення співвідношень, пропорцій двох груп взаємозалежних і збалансованих економічних показників, результати яких мають бути тотожними. Цей метод допомагає зрозуміти економічний зміст функціонування банку. Правильно розуміючи («читаючи») баланс банку, можна охарактеризувати його поточний фінансовий стан (через показники платоспроможності та ліквідності), а також ефективність активних і пасивних операцій (через показники прибутковості).

6. *Графічний метод*. Графіки являють собою масштабне зображення показників за допомогою геометричних знаків (ліній, прямокутників, кіл) або умовних художніх фігур і мають велике ілюстративне значення. Вони роблять досліджуваний матеріал більш зрозумілим.

7. *Спосіб табличного відображення аналітичних даних*. Результати аналізу зазвичай оформлюють у вигляді таблиць. Це найбільш раціональна і проста для сприйняття форма подання аналітичної інформації про досліджувані явища за допомогою чисел, розташованих у певному порядку. Показники в ньому розташовані в більш логічній і послідовній формі порівняно з текстовим викладом, займають менше місця, а пізнавальний ефект досягається значно швидше. Табличний матеріал дозволяє охопити аналітичні дані в цілому як єдину систему. За допомогою таблиць легше простежити зв'язки між досліджуваними показниками.

У банківській аналітиці використовуються й інші методи [11]:

Структурний метод передбачає аналіз структури активів, пасивів окремих портфельів, а також доходів і витрат банку з метою їх оптимізації. Метою аналізу є визначення частки ресурсів, спрямованих на зони

підвищеного ризику, зміна складу та розміру оборотних активів і сплачених зобов'язань, вивчення структури балансу банку за умовами залучення та розміщення коштів.

Розрізняють вертикальний і горизонтальний структурний аналіз. Вертикальний аналіз передбачає вивчення змін у структурі балансу, а горизонтальний аналіз передбачає вивчення темпів цих змін.

Допоміжним при цьому може бути метод групування, який полягає у виявленні схожих статей балансу банку, їх об'єднанні, класифікації та порівнянні [12].

Метод співвідношення використовується для виявлення кількісного співвідношення між різними статтями, розділами або групами статей балансу. Його частіше використовують для вимірювання ризиків та оцінки ефективності банків.

Економіко-математичні методи використовуються при управлінні ліквідністю банку, оцінці фондових інструментів, розрахунку окупності інвестиційних проектів.

Вибір інструментів для аналізу залежить від багатьох факторів, включаючи переваги аналітика, але частіше вибір методу залежить від якості інформаційного забезпечення, вимог до точності результатів аналізу та наявних часових і людських ресурсів.

Аналітичну роботу в банку здійснюють керівництво банку, керівники різних рівнів, внутрішні аудитори, аналітики.

Основними джерелами інформації для аналізу є дані фінансового та бухгалтерського обліку, дані аналітичного обліку, внутрішні банківські документи, матеріали перевірок, офіційна статистика та неофіційна інформація [13].

Банківська аналітика використовує різні види аналізу: ретроспективний і оперативний, зовнішній і внутрішній, кількісний і якісний, суцільний і вибірковий, комплексний і тематичний.

Аналітична робота базується на таких принципах, як науковість аналізу, комплексність і системність, об'єктивність, а також ранжування, порівняння, співвіднесеність і послідовність.

1.3. Нормативно-законодавча база щодо контролю діяльності банківських установ

Внутрішній контроль та управління ризиками. Банк створює комплексну, адекватну та ефективну систему внутрішнього контролю, включаючи систему управління ризиками та внутрішній аудит, відповідно до вимог, встановлених Національним банком України [14].

Система внутрішнього контролю банку повинна забезпечувати:

- 1) досягнення банком довгострокових цілей, зокрема прибутковості його діяльності
- 2) здійснення банківської діяльності з належним урахуванням ризиків
- 3) відповідність діяльності банку законодавству України та внутрішнім банківським документам
- 4) достовірність фінансової, управлінської та статистичної звітності банку;
- 5) чіткий розподіл обов'язків, функцій і повноважень між радою банку та правлінням банку, а також між підрозділами банку.

Внутрішній контроль банку здійснюється його підрозділами на трьох рівнях [14]:

- підрозділи та підрозділи забезпечення діяльності банку - перший рівень;
- підрозділ управління ризиками та підрозділ комплаєнсу – другий рівень;
- підрозділ внутрішнього аудиту – третій рівень.

Система управління ризиками банку має забезпечувати виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль, звітування та мінімізацію всіх суттєвих ризиків у діяльності банку з урахуванням розміру банку, складності, обсягу,

видів, характеру операцій банку, організаційних структура та профіль ризику банку, особливості діяльності банку як системно важливого банку (за наявності) та/або діяльності банківської групи, до складу якої входить банк [15].

Банк зобов'язаний відповідно до вимог Національного банку України розробити та подати Національному банку України плани забезпечення безперебійної діяльності банку, фінансування банку в кризових ситуаціях, відновлення діяльності банку.

Банк створює постійно діючий підрозділ управління ризиками та підрозділ комплаєнс та забезпечує незалежне, об'єктивне та ефективне виконання цими підрозділами своїх обов'язків [14].

У Банку створюється постійно діючий підрозділ внутрішнього аудиту, який є складовою системи внутрішнього контролю.

Служба внутрішнього аудиту підпорядковується та підзвітна правлінню банку та діє на підставі положення, затвердженого правлінням банку.

Організація та порядок діяльності підрозділу внутрішнього аудиту встановлюється централізовано материнським банком для своїх дочірніх компаній. У дочірніх підприємствах банку функцію внутрішнього аудиту може здійснювати підрозділ внутрішнього аудиту материнського банку.

Підрозділ внутрішнього аудиту виконує такі функції [14]:

1) перевіряє наявність та оцінює ефективність систем управління ризиками, відповідність цих систем видам та обсягам операцій, що здійснюються банком, внутрішнього контролю банку;

2) перевіряє процес оцінки достатності капіталу з урахуванням ризиків банку;

3) здійснює контроль за дотриманням керівниками та працівниками банку вимог законодавства та внутрішніх нормативних документів банку, затверджених правлінням банку;

4) оцінює інформаційно-технічне забезпечення управління та діяльності;

5) перевіряти правильність і достовірність бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

6) перевіряє фінансово-господарську діяльність банку;

7) перевіряти відповідність кваліфікаційних вимог та виконання професійних обов'язків працівниками банку;

8) виявляти та перевіряти факти зловживання посадовими особами банку повноваженнями та виникнення конфлікту інтересів у банку;

9) перевіряти достовірність та своєчасність інформації, що надається органам державної влади та органам управління, що здійснюють нагляд за діяльністю банку в межах їх компетенції;

10) інші функції, пов'язані з наглядом за діяльністю банку.

Служба внутрішнього аудиту здійснює оцінку діяльності банку, яка здійснюється шляхом залучення юридичних та фізичних осіб на договірних засадах (аутсорсинг).

Служба внутрішнього аудиту за результатами проведених перевірок готує та подає Правлінню Банку звіти та пропозиції щодо усунення виявлених порушень.

Банк зобов'язаний подавати Національному банку України звіт про роботу підрозділу внутрішнього аудиту та інші документи за результатами внутрішнього аудиту в порядку, встановленому нормативно-правовими актами Національного банку України [16].

Зобов'язання щодо інформування Національного банку України. Банк зобов'язаний протягом 10 робочих днів надати Національному банку України:

- з дати затвердження загальними зборами акціонерів банку - змін до основної діяльності банку;

- з дати затвердження правлінням банку - стратегії та бізнес-плану банку / змін до них

- з дати затвердження правлінням банку – стратегію та операційний план банку з управління проблемними активами банку / зміни до них».

Правління банку протягом трьох робочих днів зобов'язане повідомити Національний банк України про:

- 3) збитки, що перевищують 15 відсотків статутного капіталу банку;
- 4) падіння рівня власного капіталу банку нижче рівня регулятивного капіталу
- 5) наявність хоча б однієї з підстав для віднесення банку до категорії проблемних чи неплатоспроможних або для відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку;
- 6) припинення банківської діяльності;

Правління банку зобов'язане повідомити Національний банк України протягом трьох робочих днів з дня виявлення:

- 3) недоліки в діяльності правління банку, правління банку, а також підрозділу управління ризиками, підрозділу комплаєнс, підрозділу внутрішнього аудиту [17].

Зовнішній контроль НБУ.

Мета та обсяг банківського нагляду. Основним завданням банківського регулювання та нагляду є забезпечення безпеки та фінансової стабільності банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів.

НБУ здійснює функції банківського регулювання та нагляду на індивідуальній та консолідованій основі за діяльністю банків та банківських груп у межах та порядку, встановлених законодавством України.

НБУ здійснює постійний нагляд за дотриманням банками, їх підрозділами, афілійованими та пов'язаними особами банків в Україні та за кордоном, банківськими групами, представництвами та філіями іноземних банків в Україні, а також іншими юридичними та фізичними особами банківського законодавства, нормативно-правових актів. НБУ та економічні нормативи [18].

З метою захисту інтересів вкладників і кредиторів, забезпечення фінансової надійності банків та інших фінансових установ НБУ в межах своїх повноважень і в порядку, визначеному ним, встановлює для них обов'язкові

економічні нормативи. Ці стандарти мають забезпечувати контроль за ризиками, пов'язаними з капіталом, ліквідністю, кредитуванням, капітальними інвестиціями, а також процентним і валютним ризиком [19].

Забезпечення ризиків. НБУ в межах своїх повноважень визначає розмір, порядок і використання резервів банків та інших фінансових установ, діяльність яких регулюється та контролюється НБУ, для покриття можливих втрат за кредитами, резервів для покриття валютних, процентних та інші ризики банків і цих фінансових установ [20].

За рахунок прибутку до оподаткування відповідно до законодавства України створюються резерви для покриття можливих фінансових ризиків, а також фонд гарантування вкладів.

Регуляторні функції НБУ. НБУ здійснює державне регулювання діяльності банків у формах, визначених Законом України «Про банки і банківську діяльність», як безпосередньо, так і через утворений ним орган банківського нагляду [21].

Висновки по 1 розділу.

1. Метою банківського контролю є об'єктивне вивчення фактичного стану справ у досліджуваному секторі економіки, виявлення тих факторів і умов, які негативно впливають на реалізацію прийнятих рішень і досягнення цілей для забезпечення надійності та ефективності діяльності банків та всю банківську систему.

2. Основними завданнями контролю в комерційних банках є виявлення випадковостей або відхилень (недоліків) у системі регулювання банківської системи, сприяння усуненню виявлених відхилень та розробка ефективних рішень.

3. Об'єктами контролю в банківських установах є: банківська система в цілому; сам банк та його підрозділи; операції, що здійснюються банком; облік і звітність; та діяльність банку.

4. Система внутрішнього контролю є важливою складовою управління комерційним банком, яка є основою його безперебійного функціонування.

5. Ефективні заходи внутрішнього контролю сприяють виконанню основних завдань банку, досягненню стратегічних та операційних цілей.

6. Основними джерелами інформації для аналізу є дані фінансового та бухгалтерського обліку, дані аналітичного обліку, внутрішні документи банку, матеріали перевірок, офіційна статистика та неофіційна інформація.

7. У банківській аналітиці використовуються різні види аналізу: ретроспективний і оперативний, зовнішній і внутрішній, кількісний і якісний, суцільний і вибірковий, комплексний і тематичний.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПРИБУТКОВОСТІ В БАНКАХ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз фінансових результатів банківського сектору України

У 2020 році чисті активи банків зросли на 22,4% до 1823 млрд грн, насамперед за рахунок зростання державних цінних паперів. Найсуттєвіше зросли вкладення банків в облігації внутрішньої державної позики – на 60,4%, що склало дві третини номінального приросту чистих активів за рік. Наприкінці року уряд здійснив значні бюджетні витрати, що сприяло збільшенню ліквідності банків та їх вкладень у депозитні сертифікати НБУ. Загалом за рік обсяг депозитних сертифікатів НБУ зріс на 7,5%. Протягом року також зростали обсяги коштів НБУ та міжбанківських кредитів, а також готівка в касах банків [22].

Структура чистих активів банківського сектору представлена на рис. 2.1.

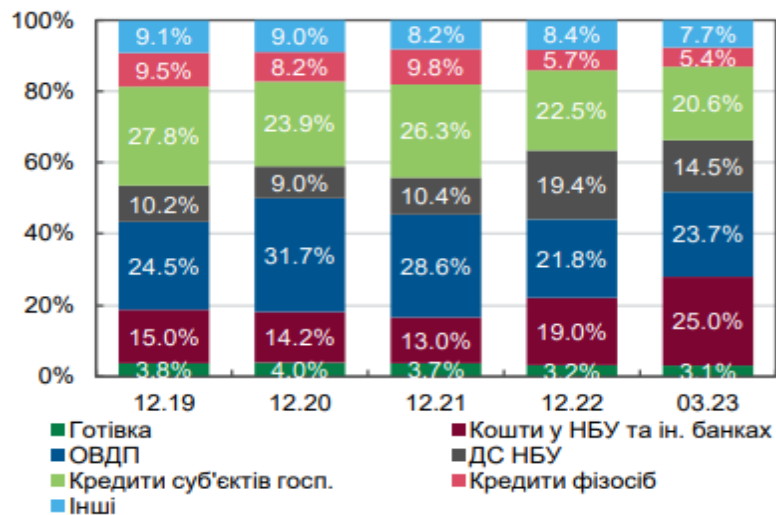

Рис. 2.1. Структура чистих активів банків

Джерело [22,23]

У 2021 році чисті активи банків зросли на 12,8% до 2054 млрд грн, насамперед за рахунок прискореного зростання кредитування населення та бізнесу. Водночас темпи зростання вкладень банків в облігації внутрішньої державної позики істотно сповільнилися до 1,6%, при цьому державні банки істотно скоротили вкладення в облігації внутрішньої державної позики. Банки інвестували надлишкову ліквідність у депозитні сертифікати НБУ. Протягом року також зросли кошти НБУ та міжбанківські кредити, а також готівка в банках.

Порівняно з кризовим 2020 роком темпи зростання прискорилися вдесятеро. За рік чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання зросли на 40,2%. Найбільш динамічно кредитували бізнес державні банки (окрім ПриватБанку), темпи зростання яких перевищували 50%. Чисті кредити в іноземній валюті зросли за рік на 9,6% у доларовому еквіваленті [24].

Чисті активи платоспроможних банків у 2022 році зросли на 16,5% до 2354 млрд грн. Враховуючи низький попит на кредити під час війни та продовження надходження депозитів клієнтів до банків, зростання відбулося переважно за рахунок збільшення обсягу сертифікатів НБУ депозитів та коштів на рахунках в інших банках. На останню складову значною мірою вплинули зміни обмінного курсу [25].

У першому кварталі 2023 року чисті активи банків зросли на 3,2% порівняно з 2022 роком. Найбільше зросли кошти НБУ за рахунок збільшення норм обов'язкового резервування коштів банків до запитання та поточних рахунків фізичних і юридичних осіб, а також збільшення портфеля державних облігацій за рахунок дозволу банкам покривати еталонними державними облігаціями до 50% загальної суми обов'язкових резервів [26].

У 2020 році зобов'язання банків зросли на 24,9% до 1612 млрд грн на кінець періоду. Основними чинниками цього зростання стали приплив коштів клієнтів і наша підтримка ліквідності банків. Частка депозитів населення та бізнесу в загальних зобов'язаннях з початку року зросла на 1,3 процентного пункту до 84,6%. Обсяг кредитів рефінансування за рік зріс у 7,9 раза, а частка коштів НБУ в пасивах зросла з історичного мінімуму в 0,4% у лютому до 3,8% на кінець 2020 року. Валовий зовнішній борг банків скоротився на 23% у 2020 р. Зменшилися також міжбанківські зобов'язання.

Структура зобов'язань банків на рис. 2.2.

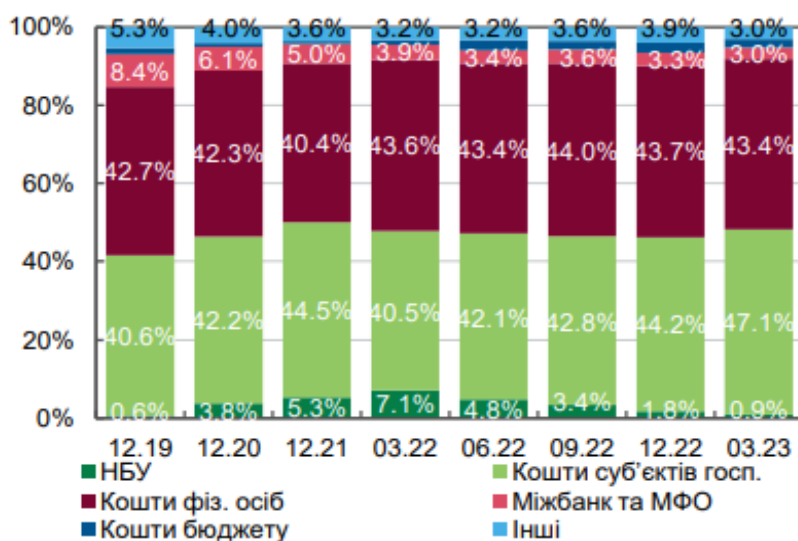

Рис. 2.2. Структура зобов'язань банків

Джерело [22,27]

У 2021 році зобов'язання банків зросли на 11,5% до 1798 млрд грн на кінець грудня. Основними факторами зростання стали клієнтські рахунки та підтримка НБУ ліквідності банків. Приплив коштів на рахунки клієнтів був зумовлений макроекономічними факторами: економіка відновлювалася, доходи домогосподарств і бізнесу зростали та частково накопичувалися на

банківських рахунках. Частка депозитів населення та бізнесу в пасивах на кінець року становила 84,9%. Обсяг кредитів рефінансування за рік скоротився більш ніж удвічі, а частка коштів НБУ в пасивах зросла на 1,5 в.п., до 5,3%. Водночас валовий зовнішній борг банків за рік скоротився на 7,2%. Також зменшився обсяг міжбанківських пасивів [24].

У 2022 році обсяг зобов'язань платоспроможних банків перевищив показники 2021 року на 18,8% (на 7,5% за курсом, зафіксованим на початок року). Рахунки клієнтів залишаються основним джерелом фінансування банків. На кінець року їх частка зросла до 87,9%. Деякі банки залучали кредити рефінансування в перші тижні після початку повномасштабного російського вторгнення. Ця підтримка ліквідності швидко стала непотрібною, оскільки ризики відтоку не матеріалізувалися. Після того, як у червні НБУ підвищив облікову ставку, банки почали замінювати дороге рефінансування від НБУ коштами клієнтів. За підсумками року частка рефінансування знизилася до 1,8% (рівень вересня 2020 року). Валовий зовнішній борг також стабільно скорочувався, впавши на кінець року до 2,05 мільярда доларів США. Це рівень першого півріччя 2004 року. Гривневі депозити фізичних осіб зросли на 31,2% дпр. Завдяки зарплатним проектам і концентрації соціальних виплат лідерами за цим показником виявилися Ощадбанк і ПриватБанк. Більшість нових надходжень залишається на поточних рахунках [25].

Обсяг зобов'язань платоспроможних банків у I кварталі 2023 року зріс на 8,9% за рахунок активного нарощування депозитів бізнесу та населення. Кошти клієнтів уже складають понад 90% фондування банків. Частка витратного рефінансування НБУ в структурі зобов'язань скоротилася вдвічі до 0,9%, що є рівнем середини 2020 року. Валовий зовнішній борг банків у 2022 році скоротився на 39,7% до 2,1 млрд доларів [23].

Фінансовий результат і рентабельність капіталу банків розглянуто на рис. 2.3.

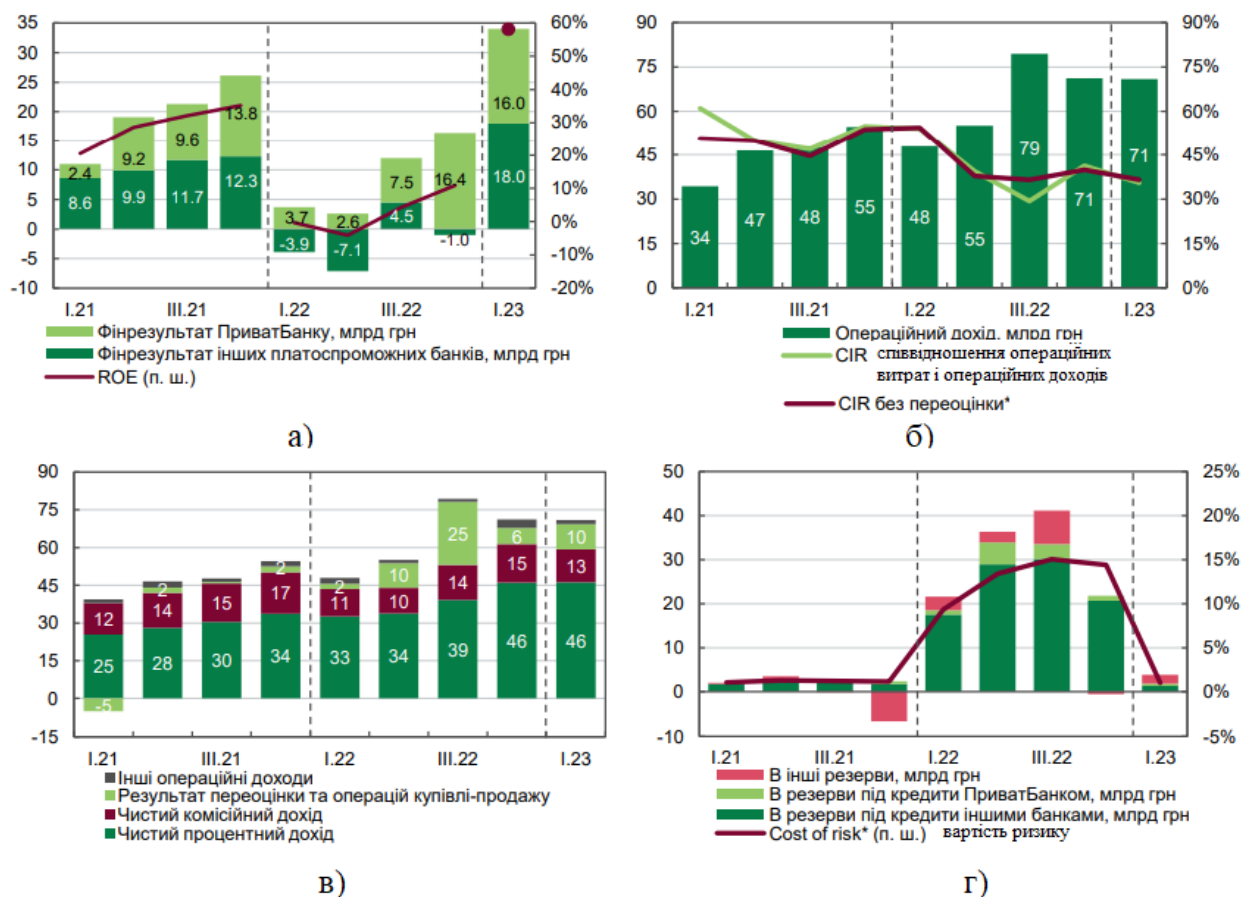

Рис. 2.3. Фінансові результати та капітал банківської системи України

а) фінансовий результат і рентабельність капіталу банків, б) операційні доходи та операційна ефективність банків, в) складові операційного доходу банків за період*, млрд грн, г) квартальні відрахування в резерви
Джерело [23,24,25]

Прибуток банківського сектору у 2020 році був на 29,2% меншим, ніж у 2019 році, і склав 41,3 млрд грн. Майже 90% прибутку сектору принесли п'ять банків, у тому числі більше половини - ПриватБанк. Кількість збиткових банків за рік не зросла і склала вісім установ. Половина з 20 провідних банків мала рентабельність капіталу вище 15%.

Основною причиною погіршення фінансових показників сектору в 2020 році стало створення резервів на покриття очікуваних збитків. Деякі банки визнали зниження якості активів через фінансові труднощі позичальників, а резерви на покриття збитків за кредитами зросли на 91% до 20,8 млрд грн. При цьому збитки від кредитного ризику порівняно з обсягом портфеля банків (CoR) суттєво не зросли та залишаються на прийнятному рівні. Ще чверть загального резерву склав ПриватБанк під юридичні ризики. Загальні втрати

сектору були значно нижчими, ніж під час попередніх криз. Загальне зниження ділової активності під час карантину та падіння попиту на кредити та банківські послуги негативно вплинули на операційні доходи.

При цьому як робота відділень під час пандемії, так і перехід на онлайн-формат вимагали збільшення операційних витрат. У результаті у 2020 році банки отримали на 8,2% більше операційних доходів, ніж у попередньому році, а операційні витрати зросли на 14,2% р/р. У результаті чистий операційний прибуток зріс лише на 1,8% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, а операційна ефективність погіршилася: CIR сектору склав 53,6% порівняно з 50,8% у 2019 році.

Темпи зростання чистих процентних і комісійних доходів були найнижчими за чотири роки. Водночас після весняного шоку, який негативно вплинув на результати другого кварталу, процентні та комісійні доходи почали відновлюватися та стрімко зростали у четвертому кварталі. За рік чистий процентний дохід зріс на 7,0% порівняно з аналогічним періодом минулого року, а чистий комісійний дохід – на 5,8% порівняно з попереднім роком. Результат переоцінки та операцій купівлі-продажу на 32,1% перевищує показник 2019 року, в першу чергу за рахунок переоцінки облігацій внутрішньої державної позики [22].

Прибутки банків у 2021 році склали рекордні 77,5 млрд грн. Це вдвічі більше, ніж у кризовому 2020 році. Кількість збиткових банків за рік скоротилася з 8 до 5, а їх загальний збиток залишився незначним. 31 банк із рентабельністю власного капіталу понад 15% оперував 82% активів сектору, у тому числі три державні банки. Найбільший прибуток отримав АТ КБ «ПриватБанк», який склав 45% від загального прибутку сектору. Чистий процентний дохід стрімко зріс у звітному році, особливо в четвертому кварталі, і на 39% р/р за рік в цілому. Основними факторами стали активне зростання кредитування та нижчі порівняно з минулим роком процентні ставки за депозитами фізичних осіб. У результаті процентні витрати знизилися, а процентні доходи зросли.

Збільшенню комісійних доходів банків сприяло подальше зростання безготівкових операцій, зокрема платіжних карток. Чистий комісійний дохід зріс найвищими темпами у другому кварталі, після чого почав сповільнюватися. Це було зумовлено як статистичним ефектом від збільшення бази порівняння, так і періодом адаптації учасників ринку до зниження комісій інтерчейндж платіжними системами. Загалом за рік чистий комісійний дохід зріс на 25%.

Операційні витрати зростали повільніше, ніж у кризовому 2020 році. Перехід клієнтів на онлайн-транзакції дозволив банкам оптимізувати свої мережі та знизити витрати на обслуговування. Частково заощаджені витрати пішли на модернізацію ІТ.

Операційні доходи зростали швидше 3 Переоцінка валюти та цінних паперів, у тому числі деривативів. ніж операційні витрати, що підвищило ефективність роботи банків.

Відношення операційних витрат до доходу (CIR) без урахування переоцінки³ становило 50% порівняно з 59% у 2020 році. Відновлення економіки у 2021 році дозволило банкам покращити оцінку якості активів, а деяким навіть частково скасувати резерви. Витрати на формування резервів за кредитами скоротилися майже на 60% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Їх співвідношення до чистого кредитного портфеля (CoR) банків було значно нижчим, ніж у попередньому році, на рівні 1,2%. Крім того, були ліквідовані раніше зарезервовані кошти, пов'язані з юридичними ризиками [24].

Незважаючи на значні резерви та збиткове перше півріччя вперше за п'ять років, у 2022 році сектор отримав 24,7 млрд грн прибутку (втричі менше, ніж у 2021 році). За рік 21 установа, у тому числі два держбанки, була збитковою. Їх загальний збиток склав 20,8 млрд грн. Більшість банків зберегли високу операційну ефективність, а сектор залишався операційно прибутковим навіть у першому півріччі. Чистий процентний дохід зростав протягом року, хоча зростання значно сповільнилося в першій половині року порівняно з

попереднім роком. У другій половині року зростання прискорилося і склало 28,9% р/р. Банки збільшили свої процентні доходи від кредитування бізнесу та від інвестицій у цінні папери, зокрема у високоприбуткові депозитні сертифікати

Комісійні доходи банків різко скоротилися внаслідок падіння попиту на банківські послуги, а також тимчасового зниження та навіть скасування тарифів на деякі критично важливі для населення та бізнесу послуги. комісійні доходи скоротилися на 13,5% у річному обчисленні.

Зростання операційного доходу протягом року також було підтримано доходами від операцій з іноземною валютою та доходами від переоцінки цінних паперів державними банками. Однак, навіть без урахування переоцінки, співвідношення операційних витрат до операційного доходу (CIR) становило 41,3% у 2022 році порівняно з 49,8% у 2021 році. На кінець року 61 банк був операційно прибутковим. Загалом за рік банки сформували 118,8 млрд грн резервів.

У першому кварталі 2023 року сектор отримав прибуток у 34 млрд грн. Близько половини прибутку сектору забезпечив ПриватБанк. Однак навіть без урахування найбільшого банку країни рентабельність капіталу сектора була високою – 42,5%. Це відбулося в першу чергу за рахунок значного збільшення процентних доходів, насамперед за цінними паперами, з незначними відрахуваннями в резерви. Ці досягнення повинні допомогти сектору відновити капітал і продовжувати відігравати активну роль у фінансуванні економічного відновлення. Лише п'ять малих банків у кварталі були збитковими із загальним збитком 0,04 млрд грн. [27].

Процентні доходи зросли суттєвіше, ніж витрати, головним чином за рахунок інвестування вільної ліквідності в депозитні сертифікати та облігації внутрішньої державної позики НБУ. Зменшення доходів від роздрібного кредитування було збалансовано збільшенням доходів від кредитування бізнесу.

Відсоткові витрати банків суттєво зросли через підвищення депозитних ставок. По-перше, процентні витрати для суб'єктів господарювання зросли вдвічі порівняно з фізичними особами. Збільшення було частково компенсовано зниженням вартості обслуговування кредитів рефінансування.

Чистий процентний дохід за квартал зріс на 41,4% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. За перший квартал чистий комісійний дохід знизився на 15% в порівнянні з кварталом, хоча зріс на 20,4% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Зростання операційного доходу також було підтримано прибутком від операцій з іноземною валютою, який зріс у 2,3 рази порівняно з аналогічним періодом минулого року. Високі темпи зростання основних показників у річному обчисленні були зумовлені також низькою базою порівняння [27].

Ефективність роботи банків залишалася високою. Операційні витрати зменшилися, а доходи зросли. Співвідношення операційних витрат до операційних доходів (CIR) склало 35,6% проти 54,1% у першому кварталі минулого року. На кінець кварталу 57 закладів були операційно прибутковими. Поліпшення економічних умов, реструктуризація, проведена під час воєнного стану, доступ до кредитування за державними програмами знизили ризик для банків. Так, деякі з них, зокрема три державні банки, навіть розформували частину своїх резервів. Загалом чисті відрахування резервів за кредитами за квартал склали лише 1,8 млрд грн (-90,2% р/р), ще 2 млрд грн створено резервів під інші активи [27].

2.2. Аналітична оцінка рентабельності АТ КБ «ПриватБанк»

Традиційно основними показниками економічної ефективності банків є показники рентабельності, при цьому особлива увага приділяється моделі Дюпона, відомої також як метод декомпозиційного аналізу рентабельності капіталу [28].

Модель DuPont для оцінки діяльності банку передбачає аналіз таких коефіцієнтів:

- 1) рентабельність власного капіталу (ROE);
- 2) рентабельність активів (ROA)
- 3) мультиплікатор капіталу (МК)
- 4) маржа чистого прибутку (ЧПМ);
- 5) рентабельність активів (ЕА), які мають тісний формалізований зв'язок між собою:

$$ROE=ROA*MK \quad ROA=NPM*EA \quad ROE=NPM*EA*MK$$

Таким чином, рентабельність власного капіталу є інтегральним показником моделі. Таким чином, банк досліджується як суб'єкт господарювання, основною метою якого на ринку є забезпечення інтересів власників шляхом орієнтації на максимізацію прибутку від коштів, вкладених у власний капітал банку, а ефективність діяльності банку зростатиме зі збільшенням прибутку. на власний капітал. Так, за моделлю DuPont ефективність трактується як відповідність діяльності банку інтересам і цілям його власників, що характеризуватиме економічну ефективність банку.

Ми оцінюємо ефективність АТ КБ «ПриватБанк» за моделлю DuPont. Вихідні дані отримано за даними балансу та звіту про фінансові результати АТ КБ «ПриватБанк» за період 2019-2022 рр. (табл. 2.1) [29].

Таблиця 2.1

Фінансові результати АТ КБ ПриватБанк, тис. грн.

<i>Статті балансу</i>	2019	2020	2021	2022
<i>Активи</i>	309723000	382525 000	401296000	540596000
<i>Чистий прибуток</i>	32609000	24302000	35050000	30252395
<i>Власний капітал</i>	54529000	52825000	66615000	57789000
<i>Сукупні доходи</i>	34583000	22753000	33232000	19214000

Джерело: побудовано автором за даними [29]

1. Рентабельність власного капіталу (ROE) — показник, який показує, наскільки ефективно використовується власний капітал, тобто скільки прибутку було отримано на кожну гривню залученого капіталу. Цей показник є найважливішим для власників (акціонерів, учасників), оскільки дозволяє визначити зростання їхнього капіталу за аналізований період. Цей показник

також використовується для оцінки вартості акцій банку, оскільки рентабельність капіталу дозволяє визначити, на які дивіденди можуть розраховувати акціонери або наскільки збільшиться вартість їхніх акцій. Розраховується як відношення чистого прибутку підприємства за період до середньої вартості власного капіталу за той же період.

Рентабельність власного капіталу = Чистий прибуток / Власний капітал * 100%

*Рентабельність власного капіталу*₂₀₁₉ = 32609000/54529000*100%=59,8%;

*Рентабельність власного капіталу*₂₀₂₀ = 24302000/52825000*100%=46%;

*Рентабельність власного капіталу*₂₀₂₁ = 35050000/66615000*100%=52,61%;

*Рентабельність власного капіталу*₂₀₂₂ = 30252395/57789000*100%=52,35%.

Рентабельність власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» має незначну тенденцію до зниження порівняно з 2022 роком. Якщо у 2019 році кожна залучена гривня власного капіталу давала 59,8 копійок чистого прибутку, то у 2022 році – 52,35 копійок. Якщо порівняти цю величину з прибутковістю фінансових інструментів, доступних власникам, то інвестиція АТ КБ «ПриватБанк» є ефективною. В цілому ефективність використання власного капіталу висока.

2. Рентабельність активів ROA - показує ефективність використання активів компанії для отримання прибутку. Високе значення показника свідчить про хорошу роботу підприємства.

Рентабельність активів = Чистий прибуток / Активи * 100%

*Рентабельність активів*₂₀₁₉ = 32609000/309723000 * 100% = 10,52%;

*Рентабельність активів*₂₀₂₀ = 24302000/382525 000*100% = 6,35%;

*Рентабельність активів*₂₀₂₁ = 35050000/401296000 * 100% = 8,73 %;

*Рентабельність активів*₂₀₂₂ = 30252395/540596000*100% = 5,59%.

За досліджуваний період рентабельність активів банку знизилася. Якщо у 2019 році на кожну гривню інвестованих активів АТ КБ «Піватбанк» отримував 10,52 копійки чистого прибутку, то у 2022 році – вже 5,59 копійки. Факторами такого падіння є ускладнення структури оборотних активів та

зменшення чистого прибутку. Загалом діяльність банку у звітному періоді була ефективною.

3. Мультиплікатор капіталу є показником максимальної здатності банку залучати депозити та видавати кредити або розширювати депозитно-кредитний зв'язок на грошову одиницю його капіталу, тобто мультиплікатор є важелем управління структурою власного та позикового капіталу банку, за допомогою якого він повинен забезпечити необхідну структуру капіталу (співвідношення власного і позикового капіталу), тобто бажаний баланс між капітальною базою (власним капіталом) і його здатністю залучати додаткові фінансові ресурси. Це здатність капіталу банку залучати додаткові гроші в обіг, не порушуючи стабільної та прибуткової роботи банку.

Мультиплікатор капіталу= Активи / Власний капітал

*Мультиплікатор капіталу*₂₀₁₉=309723000/54529000=5,68;

*Мультиплікатор капіталу*₂₀₂₀=382525 000/52825000=7,24;

*Мультиплікатор капіталу*₂₀₂₁=401296000/66615000=6,02;

*Мультиплікатор капіталу*₂₀₂₂=540596000/57789000=9,35.

Коефіцієнт кратності капіталу характеризує ступінь покриття активів власним капіталом – при оптимальному коефіцієнті 12,0-15,0 разів на початок 2021 року він становив 7,24, а на початок 2023 року зріс до 9,32 разів. Це свідчить, по-перше, з усього, темпи зростання акціонерного капіталу перевищують темпи зростання активів. Тобто відображає, що на кожну гривню статутного капіталу припадає 9,35 грн активів. Статутний капітал АТ КБ «ПриватБанк» здатний покрити збитки за активами. Це свідчить про ефективну політику управління спредом та ефективну структуру власного та позикового капіталу. Банк ефективно залучає та використовує платні ресурси без шкоди для фінансової стабільності [30].

4. Використовуючи показник рентабельності чистого прибутку, можна розрахувати, скільки одиниць чистого прибутку генерує компанія на одиницю доходу.

Чиста маржа прибутку= Чистий прибуток / Сукупні доходи

$$\text{Чиста маржа прибутку}_{2019} = 32609000 / 34583000 = 0,94;$$

$$\text{Чиста маржа прибутку}_{2020} = 24302000 / 22753000 = 1,07;$$

$$\text{Чиста маржа прибутку}_{2021} = 35050000 / 33232000 = 1,05;$$

$$\text{Чиста маржа прибутку}_{2022} = 30252395 / 19214000 = 1,57.$$

Результати розрахунків означають, що на кожну гривню виручки банк генерує 1,57 копійки чистого прибутку. Високий чистий прибуток або його зростання в динаміці означає високу конкурентоспроможність і підвищення прибутковості банку.

5. Коефіцієнт рентабельності активів, що визначається відношенням загального доходу до загальних активів, який показує розмір доходу, отриманого на 1 грн активів банку.

$$\text{Коефіцієнт доходності активів} = \text{Сукупні доходи} / \text{Активи} * 100\%$$

$$\text{Коефіцієнт доходності активів}_{2019} = 34583000 / 309723000 * 100\% = 11,17\%;$$

$$\text{Коефіцієнт доходності активів}_{2020} = 22753000 / 382525000 * 100\% = 5,94\%;$$

$$\text{Коефіцієнт доходності активів}_{2021} = 33232000 / 40129600 * 100\% = 8,28\%;$$

$$\text{Коефіцієнт доходності активів}_{2022} = 19214000 / 540596000 * 100\% = 3,55\%.$$

Аналіз виявив, що у 2022 році спостерігається зниження коефіцієнта фондоддачі (ROA = 0,035) на 7,62% порівняно з 2019 роком. Також, згідно з розрахунками, коефіцієнт фондоддачі був найвищим у 2019 році, тобто на 1 грн. банківських активів принесли 11,17 коп. доходу, а станом на 2022 рік – 3,55 коп. Це відбулося за рахунок зменшення обсягів реалізації банківських послуг у звітному періоді.

Розрахункові дані рентабельності активів та власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за моделлю DuPont зведені в таблицю 2.2.

Таблиця 2.2.

Рентабельність АТ КБ ПриватБанк

Показники	Період			
	2019	2020	2021	2022
Показники моделі Дюпона				
Рентабельність власного капіталу, %	59,8	46,0	52,61	52,35
Рентабельність активів, %	10,52	6,35	8,73	5,59

Мультиплікатор капіталу	5,68	7,24	6,02	7,24
Маржа чистого прибутку	0,94	1,07	1,05	1,57
Коефіцієнт доходності активів, %	11,17	5,94	8,28	3,55

Джерело: побудовано автором

Згідно даних показників табл. 2.2, побудовано графік рентабельності активів (ROA) (рис. 2.4) та рентабельність капіталу (ROE) АТ КБ "ПриватБанк" (рис. 2.5).

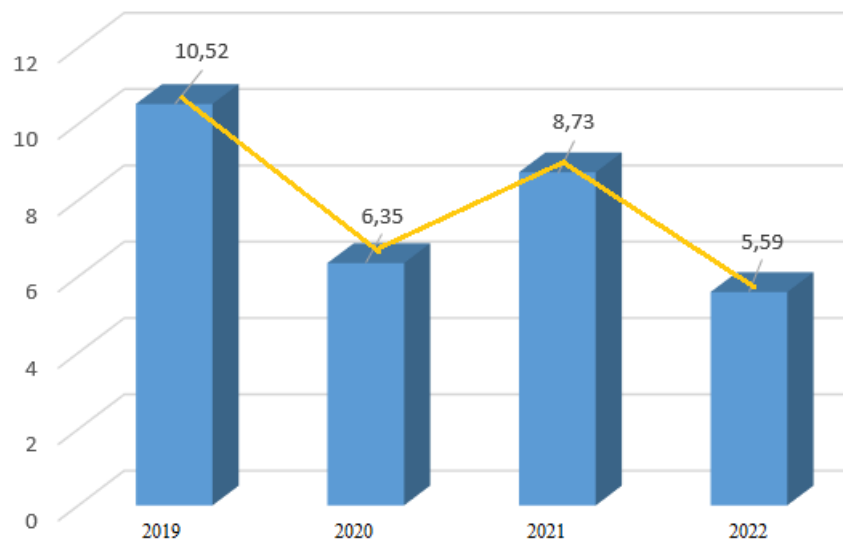

Рис. 2.4. Динаміка рентабельності активів (ROE)

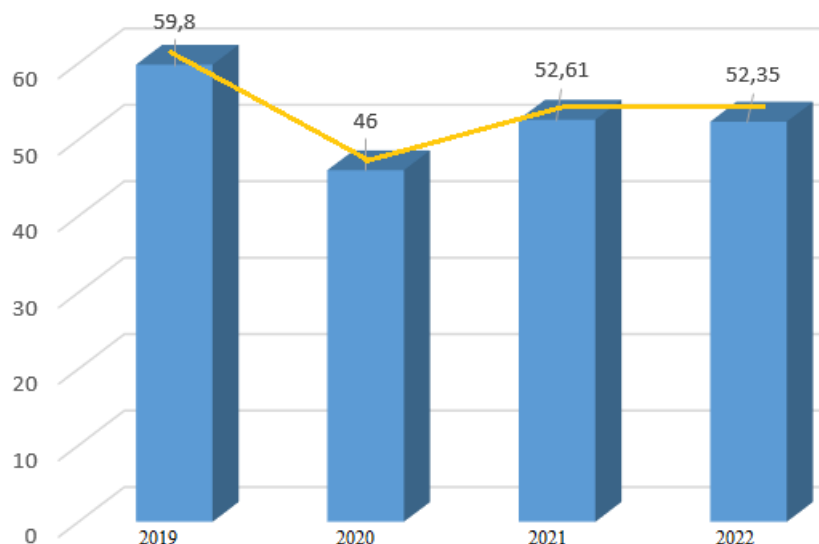
АТ КБ ПриватБанк

Джерело: побудовано автором

Результати коефіцієнтів фондівддачі свідчать, що у 2019 році на кожну гривню використаних активів було отримано 10,52 копійки чистого прибутку, а у 2020 році – 6,35 копійки. Зниження коефіцієнта рентабельності активів у 2020 році свідчить про збільшення залучених коштів.

У 2021 році на кожну гривню використаних активів було отримано 8,73 копійки, а у 2022 році – 5,59 копійки чистого прибутку.

Таким чином, у 2022 році банк майже не міг регулювати доходи без урахування капіталу. Тому банку необхідно прагнути зробити свої активи більш ринковими.

**Рис. 2.5. Рентабельність власного капіталу (ROAE)
АТ КБ "ПриватБанк"**

Джерело: побудовано автором

Результати показників рентабельності власного капіталу показують, що у 2019 році кожна залучена гривня дозволяла отримати 59,8 копійок чистого прибутку на кожную гривню вкладеного власного капіталу, а у 2020 році відбулося зменшення чистого прибутку на 13,8 копійок та 46,0 копійок чистого прибутку на кожную гривню вкладеного власного капіталу.

У 2021-2022 роках спостерігається динаміка стабільних показників на рівні 52 копійок чистого прибутку на кожную гривню вкладеного капіталу. За звітний період Банк зміг отримати чистий прибуток своїм власникам. В цілому ефективність використання власного капіталу висока.

2.3. Побудова моделей рентабельності активів та капіталу для контрольно-аналітичної діяльності АТ КБ ПриватБанк

Основною метою стратегічного управління фінансами банку в умовах невизначеності є досягнення прибутковості банку в довгостроковій перспективі. Детермінантами прибутковості банків є екзогенні та ендогенні фактори. Внутрішні фактори визначаються характером управлінських рішень, тоді як зовнішні фактори визначаються макроекономічним середовищем, у якому діє фінансова установа.

Вибір методу дослідження факторів, що впливають на прибутковість банку. У сучасних умовах математико-статистичні дослідження стають необхідним засобом отримання більш глибоких і повних знань про механізм досліджуваних явищ. Об'єктивно існуючі залежності та зв'язки між економічними явищами здебільшого описуються лише вербально. Набагато важливіше кількісно оцінити тісноту причинно-наслідкових зв'язків і виявити форму впливу.

На практиці розрізняють детермінований і стохастичний типи. Для детермінованого моделювання за допомогою теоретичного (логічного) аналізу встановлюється набір факторів і кількісних кореляцій із модельованим явищем. Однак детерміноване моделювання обмежене довжиною факторного поля прямих зв'язків. Стохастичне моделювання передбачає велику кількість спостережень, які дозволяють з певною достовірністю і точністю виявити модельовані залежності та визначити кількісні параметри взаємозв'язків економічних показників. Тому для дослідження кількісних змін прибутковості АТ КБ «ПриватБанк» внаслідок дії випадкових факторів використовуємо стохастичний факторний аналіз.

Для вивчення зв'язків у динаміці використовуємо кореляційно-регресійний аналіз. Кореляційно-регресійний аналіз – це побудова та аналіз економіко-математичної моделі у вигляді рівняння регресії (кореляційного рівняння), яке виражає залежність результуючої ознаки від одного або кількох факторних ознак і забезпечує оцінку ступеня щільності зв'язку .

Особливості кореляцій породжують дві задачі кореляційної теорії: визначити теоретичну форму зв'язку (регресійний аналіз) і виміряти щільність зв'язку (кореляційний аналіз). Перше завдання полягає в тому, щоб знайти форму функціонального зв'язку, яка найкраще відповідає суті кореляції. Другий – вимірювати за допомогою спеціальних показників, наскільки кореляційний зв'язок наближається до функціонального [7]. Тому ми використовуємо кореляційний та регресійний аналіз для вивчення інтенсивності, типу та форми причинних впливів.

Побудова моделі прогнозування прибутковості банківської установи потребує вибору оптимального набору факторів, результатом чого є рівняння множинної регресії такого типу:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \beta_3 x_3$$

де Y - залежна змінна; β_0 – константа; β_i – коефіцієнти при незалежних змінних; x_i – незалежні змінні (фактори впливу). В якості показників діяльності банку виберемо традиційні показники, які використовуються для контролю та аналізу оцінки фінансового результату, а саме рентабельність активів (ROA) і рентабельність власного капіталу (ROE).

Коефіцієнт рентабельності активів (ROA) показує середню прибутковість усього капіталу (акціонерного та позикового капіталу), доступного банкам. Основна відмінність ROA від ROE полягає в тому, що ROE у формулі розрахунку враховує лише частину капіталу, що належить акціонерам банку:

$$ROE = \text{чистий прибуток} / \text{власний капітал} * 100.$$

Порівняння ROA та ROE дає змогу оцінити ефективність використання банками додаткових фінансових ресурсів – як позикові кошти впливають на величину прибутку, а також показує залежність одного коефіцієнта від іншого: чим більше кредитних коштів в активах банків, чим більше різниця між ROA і ROE, при збільшенні кредитних коштів ROA демонструє зменшення.

Виділимо такі фактори, що впливають на ROA та ROE банку: відношення доходів до пасивів (x_1), витрат до активів (x_2), доходів до витрат (x_3), які дають змогу визначити фінансовий стан АТ КБ «ПриватБанк» у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Показники фінансової діяльності АТ КБ ПриватБанк, тис. грн.

Період	Активи	Доходи	Пасиви	Витрати	Власний капітал	Чистий прибуток
2019	309723000	34583000	255194000	1 974 000	54529000	32609000
2020	382525 000	16040806	322379301	13655985	52825000	24302000
2021	401296000	54122925	362745276	19 072 925	66615000	35050000
2022	540596000	76630122	491895306	46 377 727	57789000	30252395

Джерело: побудовано автором згідно [22,25]

Визначаємо значення x_n та ROA, ROE:

Рівень доходів до зобов'язань:

$X_1 = \text{доходи/зобов'язання}$

$$X_{1(2019)} = 34583000/255194000 = 0,14\%;$$

$$X_{1(2020)} = 16\,040\,806/329700000 = 0,05\%;$$

$$X_{1(2021)} = 54\,122\,925/334681000 = 0,16\%;$$

$$X_{1(2022)} = 76\,630\,122/482807000 = 0,16\%.$$

Рівень витрат до активів:

$X_2 = \text{витрати/активи}$

$$X_{2(2019)} = 1974000/309723000 = 0,01\%;$$

$$X_{2(2020)} = 136559850/382525000 = 0,36\%;$$

$$X_{2(2021)} = 19072925/401296000 = 0,05\%;$$

$$X_{2(2022)} = 46377727/540596000 = 0,09\%.$$

Рівень доходів до витрат

$X_3 = \text{доходи/витрати}$

$$X_{3(2019)} = 34583000/1974000 = 17,51\%;$$

$$X_{3(2020)} = 16040806/13655985 = 1,17\%;$$

$$X_{3(2021)} = 54122925/19072925 = 2,84\%;$$

$$X_{3(2022)} = 76630122/46377727 = 1,65\%.$$

Визначаємо рентабельність активів Y_{ROA}

$$Y_{ROA2019} = 32609000/309723000 * 100 = 10,52\%;$$

$$Y_{ROA2020} = 24302000/382525000 * 100 = 6,35\%;$$

$$Y_{ROA2021} = 35050000/401296000 * 100 = 8,73\%;$$

$$Y_{ROA2022} = 30252395/540596000 * 100 = 5,60\%.$$

Визначаємо рентабельність капіталу Y_{ROE} :

$$Y_{ROE2019} = 32609000/54529000 * 100 = 59,8\%;$$

$$Y_{ROE2020} = 24302000/52825000 * 100 = 46,0\%;$$

$$Y_{ROE2021} = 35050000/66615000 \cdot 100 = 52,61\%;$$

$$Y_{ROE2022} = 30252395/57789000 \cdot 100 = 52,35\%.$$

Отримані розрахункові дані зводимо у табл. 2.4

Таблиця 2.4

**Матриця вихідних даних доходів і витрат для побудови рівнянь
рентабельності ROA та ROE**

Рок и	x_1 доходи до зобов'язан ь	x_2 витрат и до активів	x_3 доходи до витра т	Y_{ROA} рентабельн ість активів, %	Y_{ROE} рентабельніст ь капіталу, %	$\hat{Y}_{ROA}$	$\hat{Y}_{ROE}$
2019	0,14	0,01	17,51	10,52	59,8	20	34,35
2020	0,05	0,3	1,17	6,35	46,0	6,77	39,45
2021	0,16	0,05	2,84	8,73	52,61	9,7	41,41
2022	0,16	0,09	1,65	5,6	52,35	8,6	39,17

Джерело: побудовано автором

Взаємодія результуючого показника (Y) з ознаками фактора (x_1 , x_2 , x_3) описується рівнянням лінійної багатовимірної регресії, яке має такий вигляд:

Модель рентабельності активів Y_{ROA}

$$Y_{ROA} = 7.7239 + 1.357 \cdot x_1 - 6.3215 \cdot x_2 + 0.747 \cdot x_3$$

Перевірка моделі на стандартну похибку:

$$Y_{ROA2019} = 7.7239 + 1.357 \cdot 0,14 - 6.3215 \cdot 0,01 + 0.747 \cdot 17,51 = 20;$$

$$Y_{ROA2020} = 7.7239 + 1.357 \cdot 0,05 - 6.3215 \cdot 0,3 + 0.747 \cdot 1,17 = 6,77;$$

$$Y_{ROA2021} = 7.7239 + 1.357 \cdot 0,16 - 6.3215 \cdot 0,05 + 0.747 \cdot 2,84 = 9,7;$$

$$Y_{ROA2022} = 7.7239 + 1.357 \cdot 0,16 - 6.3215 \cdot 0,09 + 0.747 \cdot 1,65 = 8,6.$$

У процесі виявлення регресійних зв'язків між показником ефективності та факторними змінними, крім побудови економіко-математичної моделі, розраховувалися коефіцієнт множинної регресії, коефіцієнт детермінації, стандартна помилка та F-критерій Фішера, як показано в табл. 2,5 [31,34,36].

Таблиця

2.5

Таблиця оцінки коефіцієнтів регресії ROA

<i>Predictor</i>	<i>Coefficient</i>	<i>Estimate (оцінка)</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t-statistic</i>	<i>p-value</i>
Constant	β_0	7,7239	8,876	0,8702	0,4333
X ₁	β_1	1,357	3,2856	0,413	0,7008
X ₂	β_2	-6,3215	3,3326	-1,8969	0,1307
X ₃	β_3	0,747	0,7389	1,011	0,3692

Джерело: розраховано автором на основі даних табл. 2.4.

Розраховані коефіцієнти регресії показують вплив на ROA таким чином:

1. x₁- доходи до зобов'язань - при збільшенні ваги цього фактора на 1,0% ROA зросте на 1,357%;

2. x₂- витрати до активів - якщо співвідношення цього фактора зменшиться на 1,0%, ROA зменшиться на 6,3%.

3. x₃- доходи до витрат - при збільшенні ваги цього фактора на 1,0% ROA збільшиться на 0,747%.

Коефіцієнт детермінації $R^2=0,70$. Залишкова стандартна помилка становить 18,0 при 4 ступенях свободи. Критерій Фішера $F=2,54$ при 3 і 4 ступенях свободи.

Коефіцієнт детермінації показує, що 70,0% загальної варіації ROA зумовлено відмінностями в якості x₁, x₂ та x₃, а решта 30,0% – іншими факторами, які в даному випадку не були враховані.

Перевірка моделі показала, що лінійна регресія передбачає нормальність для залишкових помилок із р-значенням Шапіро-Вілка 0,1204, тобто дані розподілені нормально (рис. 2.6).

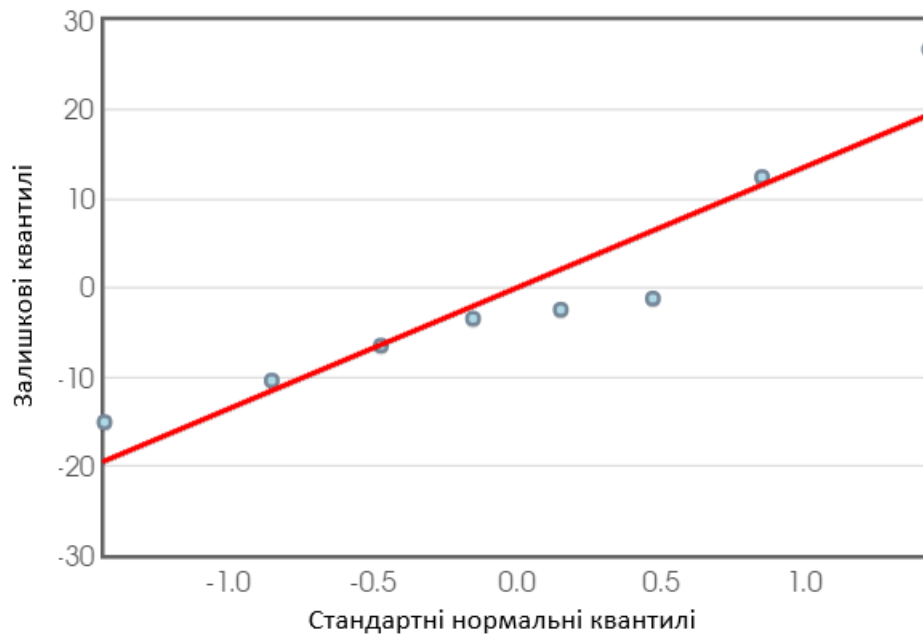

Рис. 2.6. Графік нормального розподілу ROA

Джерело: побудовано автором

Модель рентабельності капіталу Y_{ROE}

$$Y_{ROE} = 37.3756 - 8.9825 \cdot x_1 + 0.9895 \cdot x_2 + 1.9088 \cdot x_3$$

$$\hat{Y}_{ROE2019} = 37.3756 - 8.9825 \cdot 0.14 + 0.9895 \cdot 0.01 + 1.9088 \cdot 17.51 = 34.35;$$

$$\hat{Y}_{ROE2020} = 37.3756 - 8.9825 \cdot 0.05 + 0.9895 \cdot 0.3 + 1.9088 \cdot 1.17 = 39.45;$$

$$\hat{Y}_{ROE2021} = 37.3756 - 8.9825 \cdot 0.16 + 0.9895 \cdot 0.052 + 1.9088 \cdot 2.84 = 41.41;$$

$$\hat{Y}_{ROE2022} = 37.3756 - 8.9825 \cdot 0.16 + 0.9895 \cdot 0.09 + 1.9088 \cdot 1.65 = 39.17.$$

Оцінка коефіцієнтів регресії рентабельності капіталу надано у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Таблиця оцінки коефіцієнтів регресії ROE

<i>Predictor</i>	<i>Coefficient</i>	<i>Estimate (оцінка)</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t-statistic</i>	<i>p-value</i>
Constant	β_0	37,3756	8,9717	4,1659	0,0141
X₁	β_1	-8,9825	3,3211	-2,7047	0,0538
X₂	β_2	0,9895	3,3685	0,2938	0,7836
X₃	β_3	1,9088	0,7468	2,5558	0,0629

Джерело: розраховано автором на основі даних табл. 2.4.

Розраховані коефіцієнти регресії доводять про вплив на рентабельність власного капіталу наступним чином [31,35,36]:

$$Y_{ROE}=37.3756-8.9825 \cdot x_1+0.9895 \cdot x_2+1.9088 \cdot x_3$$

Розраховані коефіцієнти регресії показують вплив на ROA таким чином:

1. x_1 - доходи до зобов'язань - при збільшенні ваги цього фактора на 1,0% ROA зросте на 1,357%;

2. x_2 - витрати до активів - якщо співвідношення цього фактора зменшиться на 1,0%, ROA зменшиться на 6,3%.

3. x_3 - доходи до витрат - при збільшенні ваги цього фактора на 1,0% ROA збільшиться на 0,747%.

Коефіцієнт детермінації $R^2=0,70$. Залишкова стандартна помилка становить 18,0 при 4 ступенях свободи. Критерій Фішера $F=2,54$ при 3 і 4 ступенях свободи.

Коефіцієнт детермінації показує, що 70,0% загальної варіації ROA зумовлено відмінностями в якості x_1 , x_2 та x_3 , а решта 30,0% – іншими факторами, які в даному випадку не були враховані.

Перевірка моделі показала, що лінійна регресія передбачає нормальність для залишкових помилок із р-значенням Шапіро-Вілка 0,1204, тобто дані розподілені нормально (рис. 2.6).

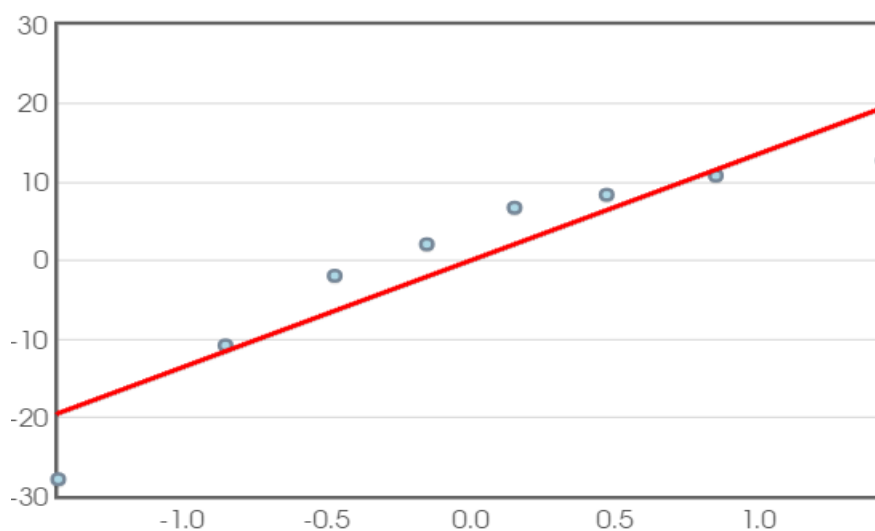

Рис. 2.6. Графік нормального розподілу ROE

Джерело: побудовано автором

Отримане мультирегресійне рівняння показує наступні залежності між залежною змінною (ROA) і незалежними змінними. Для АТ КБ «ПриватБанк» припущення про пряму залежність рентабельності від рівня доходу було підтверджено співвідношенням доходів до зобов'язань та доходів до витрат. Співвідношення вартості активів показало обернену залежність.

Рівняння для ROE підтвердило припущення про пряму залежність рентабельності від рівня доходу через відношення витрат до активів і доходів до витрат. Співвідношення витрат до доходів і зобов'язань показало зворотну залежність.

Висновки по розділу 2.

1. У першому кварталі 2023 року сектор отримав 34 млрд грн прибутку, майже половину якого припадає на ПриватБанк. Операційна ефективність сектору залишалася високою у 2023 році: CIR (вартість ризику) становила 35,6%, порівняно з 54,1% у 2022 році. У першому кварталі 2023 року чистий процентний дохід зріс на 41,4% порівняно з аналогічним періодом минулого року, а чистий комісійний дохід – на 20,4%. % р/р. Також значним був прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти. Резерви під кредити в першому кварталі 2023 року становили лише 1,8 млрд грн, або 1% від кредитного портфеля. Ще на 1,5 млрд грн створено резерви під облігації внутрішньої державної позики. Адекватність регулятивного капіталу зросла на 1,1 п.п. у I кварталі 2023 року, а регулятивний капітал сектору зріс на 4,1% за рахунок збільшення розрахункового прибутку поточного року.

2. Рентабельність АТ КБ «ПриватБанк» - показує ефективність використання активів та власного капіталу для отримання прибутку. Високі значення показників свідчать про хорошу діяльність банку. У 2021 році на кожну гривню використаних активів ROA банк отримав 8,73 копійки, а в 2022 році – 5,59 копійки чистого прибутку. Таким чином, у 2022 році банк майже не міг регулювати доходи без урахування капіталу. Тому банку необхідно прагнути зробити своє майно більш ринковим. У 2021-2022 роках спостерігається динаміка стабільних показників на рівні 52 копійок чистого

прибутку на кожен гривню інвестованого власного капіталу (ROE). За звітний період Банк зміг отримати чистий прибуток своїм власникам. В цілому ефективність використання власного капіталу висока.

3. Сформовані мультирегресійні рівняння для показників ROA та ROE для АТ КБ «ПриватБанк» дозволили зробити висновки про зв'язки між залежною та незалежною змінними.

4. Впровадження розроблених моделей ROA та ROE на мікрорівні дозволяє врахувати можливі зміни вихідних параметрів, визначити найбільш сприятливу для менеджменту банку структуру активів та власного капіталу та розробити відповідні заходи щодо запобігання зниженню прибутку.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЬНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АТ КБ ПРИВАТБАНК

3.1. Проблеми та недоліки в системі внутрішнього контролю в банках

Аналіз діяльності українських банків у період нестабільності та кризи дозволяє зробити висновок, що недостатні зусилля з виявлення та оцінки ризиків сприяли проблемам внутрішнього контролю та пов'язаним з цим збиткам у деяких кредитних установах. У деяких випадках, зосереджуючись на потенційно високій прибутковості операцій за певними інструментами, керівництво банку не вважало за потрібне ретельно оцінювати відповідні ризики та виділяти достатні ресурси для постійного моніторингу та оцінки ризику. Збитки були також спричинені неспроможністю керівництва переглянути оцінку ризиків у міру зміни операційного середовища.

Відповідно до Базельського комітету, типові порушення внутрішнього контролю, які спостерігалися у випадках банків, які перебувають у скрутному становищі, можна згрупувати в шість категорій (табл. 3.1) [37].

Базельський комітет вивчив нещодавні банківські проблеми, щоб визначити основні джерела недоліків внутрішнього контролю. Виявлені

проблеми підкреслюють важливість того, щоб директори та керівництво банків, внутрішні та зовнішні аудитори та органи банківського нагляду приділяли більше уваги зміцненню систем внутрішнього контролю та постійному оцінюванню їх ефективності. Кілька останніх випадків демонструють, що непрофесійний внутрішній контроль може призвести до значних збитків для банків.

Таблиця 3.1.

Недоліки внутрішнього контролю в банках

№	Типові порушення у сфері внутрішнього контролю
1	Недостатність належного адміністративного нагляду й підзвітності, а також неспроможність формування міцних традицій контролю в рамках банку
2	Недостатнє розуміння і оцінка ризику деяких видів банківської діяльності
3	Відсутність або неефективність ключових структур і видів діяльності в області контролю, таких як розмежування обов'язків і повноважень, перевірка й аналіз ходу виконання операційної діяльності
4	Недоліки, пов'язані з передачею інформації між високими рівнями управління всередині банку, особливо при передачі повідомлень про проблемну ситуацію вгору по вертикалі управління
5	Неефективні програми аудиту та моніторингові заходи
6	Нерозуміння впровадження дорожньої карти системи внутрішнього контролю в банках

Джерело [37].

Типи порушень контролю, які зазвичай спостерігаються у випадках проблемних банків, можуть бути згруповані в п'ять категорій [37]:

1. Відсутність належного управлінського нагляду та підзвітності, а також неспроможність розробити культуру контролю всередині банку. Без винятку відображаються випадки великих втрат недостатня увага керівництва до культури контролю в банку керівництво та нагляд з боку ради директорів і вищого керівництва, а також відсутність чіткої підзвітності керівництва через розподіл ролей і відповідальності.

2. Неякісне визнання та оцінка ризику певної банківської діяльності, на балансі чи поза балансом. Багато банківських організацій, які постраждали серйозно від збитків, знехтували визнанням та оцінкою ризиків нових продуктів і видів діяльності, або оновлювати свої оцінки ризиків, коли

відбуваються значні зміни в навколишньому середовищі, або умови ведення бізнесу. Багато останніх випадків підкреслюють той факт, що системи контролю добре функціонують для традиційних або простих продуктів, які не можуть працювати з більш складними.

3. Відсутність або недосконалість ключових структур контролю та заходів, таких як відокремлення обов'язків, схвалення, перевірки, узгодження та перегляд операційної ефективності.

4. Відсутність розподілу обов'язків, зокрема, відіграла важливу роль у збитковості, які виникли в банках. Неадекватний обмін інформацією між рівнями управління всередині банку, особливо у висхідній комунікації проблем. Щоб бути ефективними, політики і процедури повинні бути ефективно доведені до відома всього персоналу, який бере участь у діяльності. Деякі збитки в банках сталися через те, що відповідний персонал не знав або не розумів політики банку. У кількох випадках інформація про невідповідну діяльність, про яку слід було повідомити вище через організаційну рівні не було доведено до ради директорів або вищого керівництва до проблеми які стали серйозними. В інших випадках інформації в управлінських звітах не було повноти або точності, створюючи хибно сприятливе враження про ділову ситуацію.

Неефективні програми аудиту та діяльність з моніторингу. У багатьох випадках перевірки були лояльними, щоб виявити та повідомити про недоліки контролю пов'язані з проблемними банками. В інших випадках, навіть якщо аудитори повідомляли про проблеми, не було механізму, який би гарантував, що керівництво усуне недоліки [37].

3.2. Удосконалення системи управління контрольно-аналітичної діяльності АТ КБ Приватбанк

3.2.1. Система внутрішнього контролю

Ефективна система внутрішнього контролю вимагає наявності актуальних і повних внутрішніх фінансових, операційних даних і даних щодо

відповідності, а також зовнішньої ринкової інформації про події та умови, які впливають на прийняття рішень [39].

Система внутрішнього контролю повинна забезпечувати адекватну систему стримувань і противаг і сприяти ефективному управлінню ризиками банку, що є складним завданням без оцінки ефективності системи внутрішнього контролю.

Оцінка ефективності системи внутрішнього контролю банку щодо її комплексності, ефективності та адекватності може здійснюватися як самостійно (підрозділом внутрішнього аудиту), так і із залученням зовнішніх консультантів.

Система внутрішнього контролю включає (рис. 3.1) [39]:

Рис. 3.1. Система внутрішнього контролю

Джерело: складено автором

- Моніторинг ефективності системи внутрішнього контролю шляхом проведення незалежних зовнішніх аудитів та підготовки детального звіту.

- Перегляд та розробка необхідних внутрішньобанківських документів щодо системи внутрішнього контролю з урахуванням нормативних критеріїв регулятора.

- Розробка планів дій щодо усунення/мінімізації виявлених недоліків внутрішнього контролю.

- Визначення додаткових контрольних процедур для забезпечення досягнення цілей внутрішнього контролю та цілей діяльності банку в цілому.

- Підготовка для подальшого затвердження радою банку рекомендованих за результатами незалежної оцінки заходів щодо підвищення ефективності системи внутрішнього контролю банку.

Суб'єкти системи внутрішнього контролю банку [41]:

Правління банку. Забезпечує функціонування системи внутрішнього контролю банку та зобов'язаний здійснювати належний контроль за її ефективністю.

Правління банку. Забезпечує виконання рішень правління банку щодо забезпечення організації та функціонування системи внутрішнього контролю з питань управління поточною діяльністю банку.

Колегіальні органи банку. Виконує делеговані Правлінням функції з організації та функціонування системи внутрішнього контролю з метою підготовки пропозицій Правлінню для прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень.

Підрозділи. Забезпечувати організацію, впровадження та здійснення функціонального контролю та ефективність контрольного середовища відповідно до вимог внутрішніх банківських документів.

Відділ управління ризиками та комплаєнс. забезпечення виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, мінімізації та звітності про ризики, здійснення функціонального контролю в рамках процесів 2-ї лінії захисту, моніторинг ефективності ІКС банку на 1-й лінії захисту, тестування засобів

контролю, надання рекомендацій до підрозділи 1-ї лінії захисту за результатами моніторингу, узагальнення інформації про недоліки ІСУ, отриманої від підрозділів 1-ї та 3-ї лінії захисту, перевірок внутрішніми та зовнішніми аудиторами, НБУ, звітування перед Радою/Правлінням банку. на

Контрольна діяльність - сукупність контрольних заходів, які використовуються для надання достатньої впевненості менеджерам банку в досягненні банком своїх бізнес-цілей (рис. 3.2) [41].

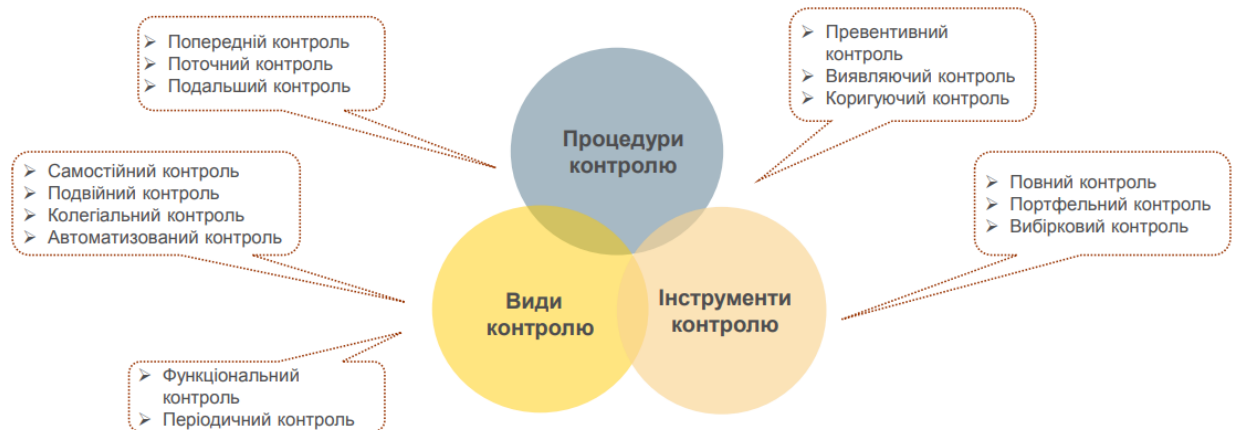

Рис. 3.2. Контрольна діяльність в системі

Джерело: [41]

Критерії (вимоги), що підтверджують виконання компонента:

- банк вибрав та впровадив заходи контролю для утримання ризиків у прийнятних межах;
- банк забезпечив належний рівень контролю за технологіями;
- банк визначив заходи контролю, порядок їх проведення та встановив очікувані результати контролю.

Управління ризиками в системі внутрішнього контролю показано на рис. 3.3 [15].

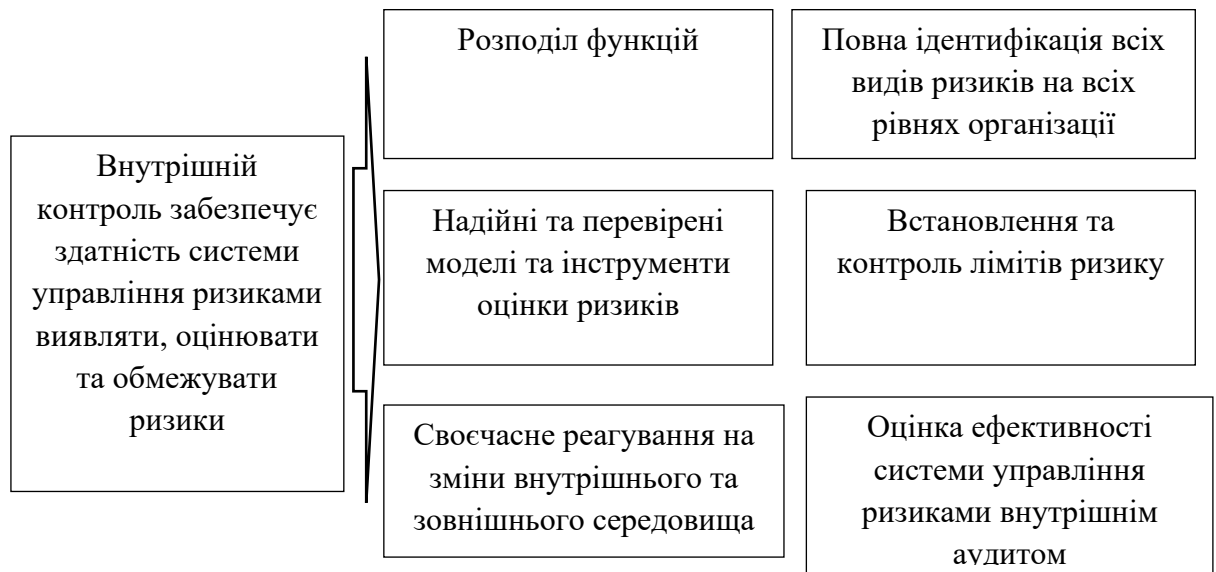

Рис. 3.3. Управління ризиками в системі внутрішнього контролю

Джерело: побудовано автором

Належне функціонування складової контролю над інформаційними потоками та комунікаціями передбачає [41]:

- надання та отримання якісної інформації внутрішніми та зовнішніми користувачами;
- створення та функціонування інформаційних систем внутрішніх і зовнішніх комунікацій банку.

Критерії (вимоги), що підтверджують виконання компонента:

- банк контролює якість наданої, отриманої, сформованої та використаної банком інформації;
- банк забезпечує передачу інформації про його діяльність на всі його організаційні рівні;
- банк спілкується із зовнішніми користувачами щодо своєї діяльності.

Моніторинг ефективності ІКС передбачає:

- банк визначає види моніторингової діяльності ІКС як поєднання поточної та періодичної моніторингової діяльності;
- відповідальними за проведення моніторингових заходів є:
- завідувачі підрозділів;

- керівник підрозділу внутрішнього аудиту відповідає за оцінку ефективності СВК банку в цілому.

Ефективність моніторингу оцінюється [42]:

- регулярно - не рідше одного разу на рік ;
- додатково - при настанні подій, що істотно впливають на діяльність банку.

Критерії (вимоги), що підтверджують виконання компонента:

- банком розроблено та забезпечується проведення заходів поточного та/або періодичного моніторингу;
- банк своєчасно оцінює та інформує про недоліки ІКС керівників структурних підрозділів банку, відповідальних за вжиття заходів з усунення недоліків, та керівників банку.

Система внутрішнього контролю банку складається з таких основних компонентів (рис. 3.4):

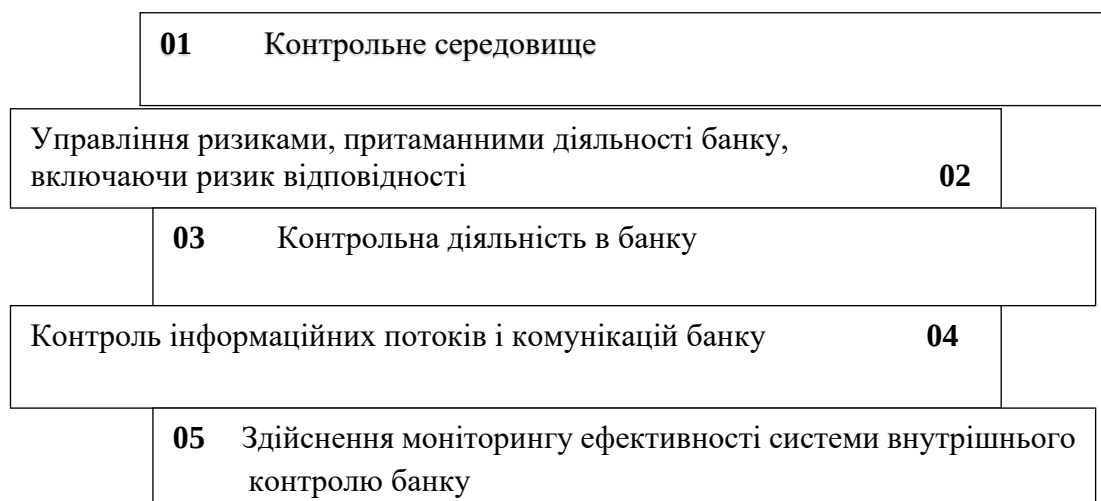

Рис. 3.4. Компоненти системи внутрішнього контролю банку

Джерело: побудовано автором

Система внутрішнього контролю банку забезпечує досягнення операційних, інформаційних, комплаєнс цілей діяльності банку та впроваджується на кожному організаційному рівні банку.

Банк визначає цілі системи внутрішнього контролю та, за необхідності, цілі нижчого рівня (підцілі) цієї системи, які мають бути деталізованими,

вимірними, досяжними, актуальними, мати визначені часові рамки для досягнення та бути доведеними до відповідні працівники банку.

«Три лінії контролю» та функціональні повноваження підрозділів банку Банк створює та запроваджує систему внутрішнього контролю на основі розподілу відповідальності між підрозділами банку, за винятком функцій, які належать до виключної компетенції правління/правління банку. комітетів відповідно до положень законів України та нормативно-правових актів Національного банку України. Цей поділ базується на застосуванні моделі трьох ліній захисту (рис. 3.5.) [41]. Додаток А.

Перша лінія. *Господарські одиниці*. Підрозділи забезпечення діяльності банку. Вони ініціюють, виконують або відображають транзакції, беруть на себе ризики та відповідають за постійне управління ризиками та впроваджують заходи контролю.

Друга лінія. *Підрозділ управління ризиками, підрозділ комплаєнс*. Ці підрозділи забезпечують впевненість керівництва банку в належному функціонуванні контрольних заходів, які впроваджує перша лінія захисту.

Третя лінія. *Підрозділ внутрішнього аудиту*. Здійснює незалежну оцінку ефективності першої та другої лінії оборони та загальну оцінку ефективності системи внутрішнього контролю.

Вимоги до контрольної діяльності банку. Банк здійснює контрольну діяльність шляхом здійснення контрольних заходів з метою надання достатньої впевненості керівникам Банку щодо досягнення цілей Банку. Банк зобов'язаний забезпечити відповідність заходів контролю (як третьої та однієї з найважливіших складових системи внутрішнього контролю) таким умовам:

1. Впровадити заходи контролю в усі банківські процеси (без винятку).
2. Включення заходів контролю на кожному його організаційному рівні.

Водночас усі заходи контролю, які впроваджуються для забезпечення достатньої впевненості керівників банку в досягненні банком поставлених цілей, мають відповідати таким трьом критеріям (рис. 3.6) [41,43]. Додаток А.

Банк впроваджує та визначає у відповідних внутрішніх банківських документах контрольні заходи, реалізація яких включає не менше трьох етапів:

- 1) визначення порядку та видів контролю у внутрішніх банківських документах;
- 2) виконання службовцями банку функцій/процесів, які включають визначені процедури та види контролю;
- 3) аналіз та контроль виконання функцій/процесів працівниками банку.

Процедури та види контролю повинні враховувати:

- зміни ринкового та регуляторного середовища;
- адекватність встановлених процедур і видів контролю для кожного з істотних видів ризиків, притаманних діяльності банку.
- ефективність процедури та/або виду контролю в минулому;
- можливість моніторингу процедури та/або виду контролю.

Обов'язки банку та його керівників щодо створення системи внутрішнього контролю [41].

Для досягнення цілей системи внутрішнього контролю банк залучає та сприяє розвитку компетентних осіб для виконання функцій та обов'язків, забезпечує належний рівень кваліфікації працівників на всіх організаційних рівнях банку.

При цьому як банк в цілому, так і правління банку разом з правлінням повинні забезпечити належне функціонування системи внутрішнього контролю в такі способи:

- Визначити цілі системи внутрішнього контролю банку та, за необхідності, цілі (підцілі) нижчого рівня цієї системи, про які необхідно довести до відома відповідних працівників банку.

- Визначає у внутрішньобанківських документах порядок і контрольні заходи підрозділів кожної з трьох ліній оборони та порядок їх взаємодії по вертикалі/горизонталі.

- Розподіляє в організаційній структурі банку повноваження, обов'язки та відповідальність за внутрішній контроль між підрозділами, між керівниками та між працівниками банку.

«Аналіз інформації про поточний стан системи управління» [43].

1. Аналіз існуючої організаційної структури системи внутрішнього контролю.

2. Аналіз поточної структури та профілю ризику.

«Формування організаційної структури та середовища контролю»[41].

Основною метою першого етапу є формування контрольного середовища банку – окремої сукупності суб'єктів системи внутрішнього контролю банку, процедур, політик щодо окремих сфер діяльності банку та інших внутрішньобанківських документів з внутрішнього контролю, а також як контроль культури:

- Створення та затвердження правлінням банку відповідної організаційної структури системи внутрішнього контролю банку.

- Підготовка та затвердження змін до статуту банку щодо забезпечення належної організаційної структури системи внутрішнього контролю.

- «Розробка та затвердження політики та процедур системи внутрішнього контролю» [41,42].

Одним із найважливіших етапів побудови системи внутрішнього контролю є розробка та затвердження політики та процедур системи внутрішнього контролю шляхом розроблення та затвердження (або внесення змін) до таких політик:

- Стратегії та політики управління ризиками, процедури управління ризиками, а також перелік ризиків та їх ліміти.

- Політика здійснення заходів контролю (включаючи порядок здійснення заходів контролю та їх відповідність діяльності банку).

- Політики та процедури системи внутрішнього контролю, визначення рівня відповідальності та порядку взаємодії всіх осіб, залучених до функціонування системи внутрішнього контролю.

- Контрольні процедури та обмеження, що забезпечують ефективне функціонування системи внутрішнього контролю.
- Процедури та заходи контролю, що застосовуються підрозділами кожної з трьох ліній оборони.
- Процедури та процедури вертикальної/горизонтальної взаємодії, що застосовуються між підрозділами рубежів оборони під час внутрішнього контролю.
- Порядок визначення пов'язаних осіб банку та порядок здійснення операцій з пов'язаними особами.
- Політики управління та обміну інформацією в системі внутрішнього контролю.
- Політики моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю, що здійснюється другою та третьою лініями захисту.

Дорожня карта впровадження системи внутрішнього контролю (Рисунок 3.7).

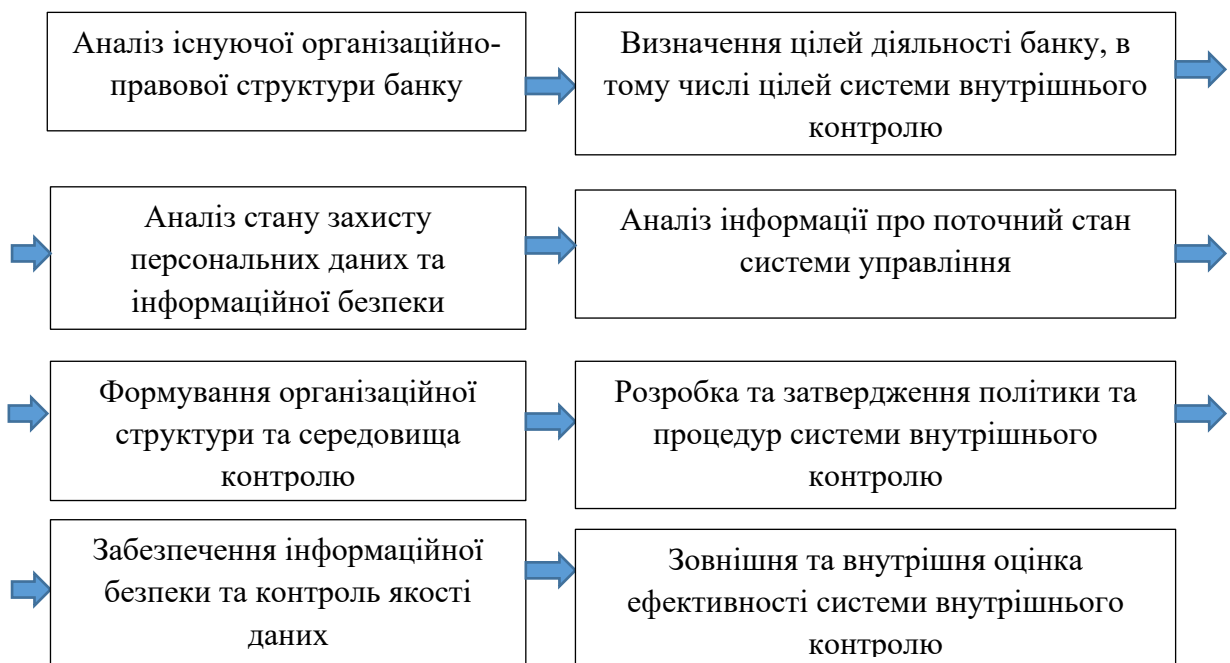

Рис. 3.7. Дорожня карта впровадження системи внутрішнього контролю в банках

Джерело: побудовано автором

Основні напрямки внутрішнього контролю в банку.

Контроль над [42,43]:

- досягнення цілей банку, у тому числі цілей, викладених у стратегії та бізнес-плані банку;
- забезпечення ефективності фінансово-господарської діяльності банку при здійсненні банківських та інших операцій
- ефективність управління активами та пасивами;
- збереження активів банку;
- ефективність системи управління ризиками;
- дотримання чинних у банку вимог законодавства України, нормативно-правових актів Національного банку, внутрішніх документів банку, стандартів професійних асоціацій;
- достовірність, повнота, об'єктивність і своєчасність ведення бухгалтерського обліку, складання та оприлюднення фінансової та іншої звітності для зовнішніх і внутрішніх користувачів.

Управління інформаційними потоками, включаючи прийом і передачу інформації, забезпечення функціонування системи управління інформаційною безпекою.

Система внутрішнього контролю може слугувати ефективним джерелом оцінок, але її можливості в цьому плані не були використані в багатьох банках, які опинилися в скрутному становищі. Цьому могла сприяти комбінація трьох факторів:

- фрагментарний підхід до проведення аудитів на разовій основі;
- нерозуміння операційних процесів
- відсутність подальшого контролю при виявленні проблем;
- нерозуміння організаційної системи внутрішнього контролю в банках.

Розроблена дорожня карта внутрішнього контролю має сприяти ефективній та результативній діяльності, забезпечувати достовірність фінансової та комплаєнс звітності, а також вимог чинного законодавства та нормативних актів та стратегії банку. Крім того, добре продуманий процес

внутрішнього контролю має вирішальне значення для забезпечення здатності банку досягати своїх цілей і підтримувати фінансову стабільність.

Система ефективного внутрішнього контролю є критично важливою частиною управління банком. Це основа їх безперебійного функціонування.

Ефективна система внутрішнього контролю вимагає створення відповідної структури контролю в поєднанні з визначенням відповідних заходів на кожному рівні діяльності.

Система ефективних заходів внутрішнього контролю повинна сприяти виконанню цілей і завдань кредитної установи, досягненню банком довгострокових цілей прибутковості та підтримці достовірної фінансової та управлінської звітності. Така система забезпечує дотримання банком законодавства, політик, планів, внутрішніх правил і процедур, розроблених банком, і знижує ризик непередбачених втрат або шкоди репутації банку.

3.2.2. Аналітична діяльність комерційних банків

Забезпечення ефективного функціонування комерційних банків вимагає економічно грамотного управління їх діяльністю, що значною мірою визначається організацією та якістю аналітичної роботи в банку. Аналіз особливо важливий в умовах загострення конкуренції, посилення контролю з боку державних органів та бажання банків відповідати міжнародним банківським стандартам.

Економічний аналіз у банку є не лише засобом обґрунтування планів, а й контролю за їх виконанням. Методики та інструменти аналізу дозволяють оцінити ефективність використання ресурсів, рентабельність окремих операцій, якість роботи співробітників і зробити висновки про рівень виконання планових показників.

Основною метою банківської аналітичної роботи є забезпечення безперебійної, безперебійної та прибуткової діяльності банку та підвищення його конкурентоспроможності.

Аналітичний процес як технологічний комплекс складається з кількох видів самостійних робіт, кожна з яких, у свою чергу, поділяється на самостійні операції [12].

Аналітична операція — це дія над економічними даними (або економічною інформацією) з метою отримання різних проміжних або кінцевих аналітичних показників, які можуть бути використані для розробки та прийняття управлінських рішень. Операції, які використовуються в аналітичному процесі, можна розділити на п'ять типів (категорій): механічні, обробні, творчі, контрольно-перевірочні та управлінські. Співвідношення різних операцій утворює аналітичну інформаційну фазу, а кілька аналітичних фаз складають стадію аналітичного процесу.

Аналітично-розрахунковий етап включає аналітичну обробку даних із застосуванням різних методичних і технічних прийомів. На цьому етапі виконується комплекс обчислень (арифметичних, логічних тощо) і процедур для отримання кінцевих даних для використання при підготовці управлінських рішень.

У банківській аналітиці також використовуються такі методи [13]:

1. Метод співвідношень. Він використовується для виявлення кількісного співвідношення між різними статтями, розділами або групами статей балансу. Його частіше використовують для вимірювання ризиків та оцінки ефективності банків.

2. Економіко-математичні методи використовуються при управлінні прибутковістю, ліквідністю, при розрахунку окупності інвестиційних проектів тощо.

Узагальнюючи інформацію з різних літературних джерел, а також специфіку аналізу діяльності банку, побудуємо поетапний аналіз загального аналізу банківської діяльності, який ведеться в різних видах аналізу (рис. 3.8).

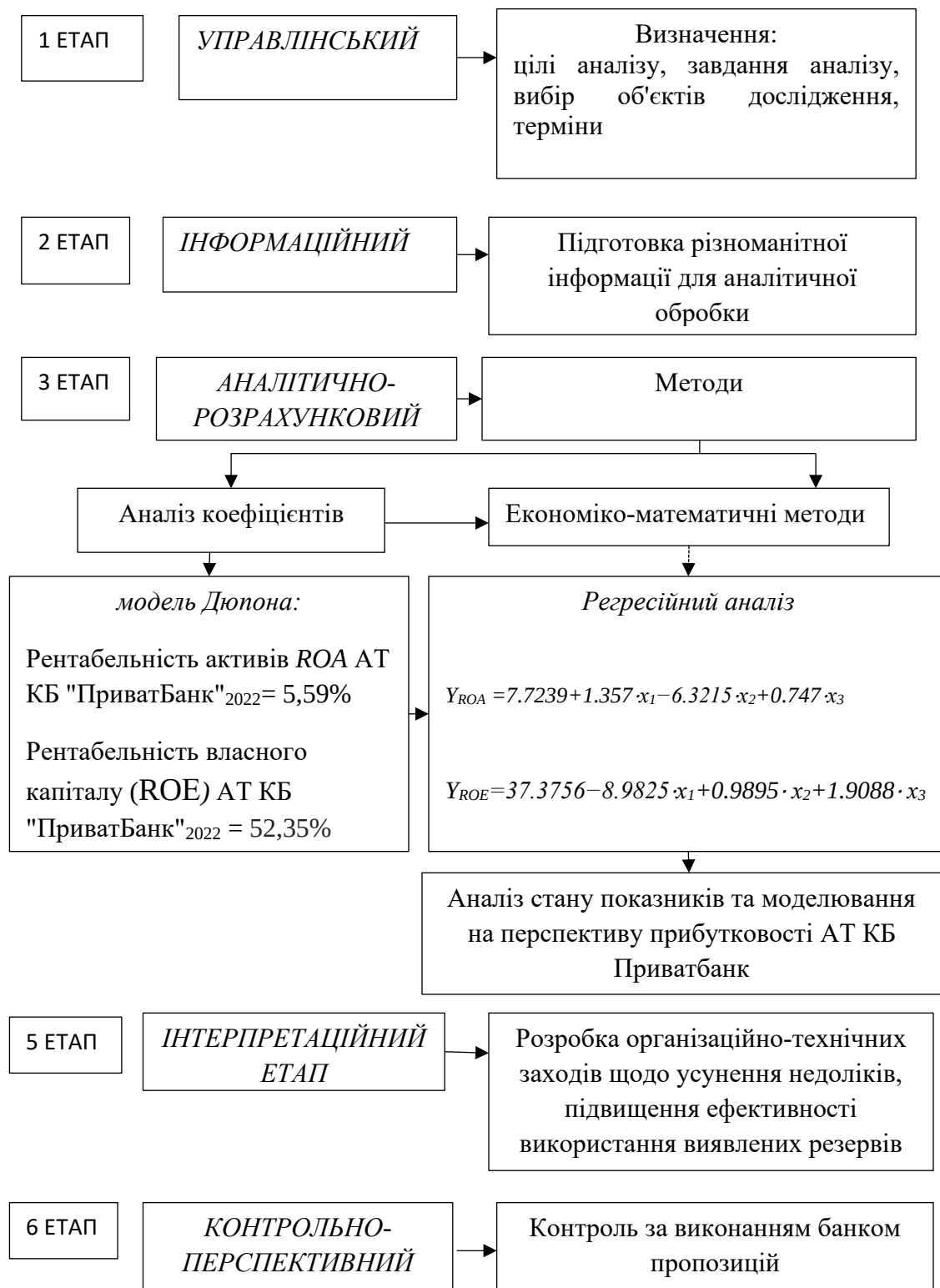

Рис. 3.8. Схема етапів аналітичного процесу в банках

Джерело: побудовано автором

Управлінський етап аналітичного процесу включає визначення мети аналізу, цілей аналізу, вибір об'єктів дослідження та терміни аналізу. Під етапом планування розуміється складання програми аналізу, планів

тематичного аналізу, положень про аналіз окремих операцій або складання планових документів (бюджету), методики проведення окремих видів аналізу, у тому числі в окремих підрозділах банку, положень про планування діяльності банку.

Інформаційно-перевірочний етап включає відбір і підготовку різних типів джерел введення інформації; це комплекс незалежних дій, які готують різноманітну інформацію для аналітичної обробки. Джерелами є фінансова та статистична звітність банку.

Достовірність аналітичних висновків залежить насамперед від якості звітних матеріалів. Помилки, невідповідності та всі інші недоліки, що містяться у звітах, можуть вплинути на аналітичні розрахунки та спотворити результати аналізу. Тому обов'язковою умовою проведення аналізу є ретельний аналіз усіх матеріалів, залучених до аналізу.

Кадровий етап аналізу є дуже важливим для процесу аналізу банку. На цьому етапі визначаються виконавці аналізу, якими можуть бути аналітики відповідного департаменту, керівники департаментів, начальники відділів чи департаментів банку, інші керівники чи працівники банку. Також обираються користувачі інформації про аналіз, його результати та пропозиції. Важливим у цьому процесі є визначення підпорядкованості суб'єктів аналізу (як аналітичної служби, так і окремих виконавців) та повноважень суб'єктів.

Аналітично-розрахунковий етап включає аналітичну обробку даних з використанням різних методичних і технічних прийомів. На цьому етапі виконується комплекс обчислень (арифметичних, логічних тощо) і процедур для отримання кінцевих даних для використання при підготовці управлінських рішень.

На цьому етапі ми удосконалили аналітико-розрахунковий етап, який передбачає визначення економічної ефективності діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за рентабельністю активів та власного капіталу. Ми використали методологію декомпозиційного аналізу рентабельності капіталу для подальшої побудови регресійної моделі для аналізу стану показників та

моделювання майбутньої прибутковості Приватбанку. Такий підхід характеризує економічне розуміння ефективності банку як відношення результату діяльності до витрат ресурсів на її здійснення.

Отримана модель дозволяє досліджувати ефективність діяльності банку в контексті взаємозв'язку між ефективністю використання власного капіталу та ефективністю управління активами та ризиками, пов'язаними зі структурою джерел фінансування банківських операцій, і є факторною моделлю, яка дозволяє досліджувати причини та характер зміни ефективності за допомогою методів факторного аналізу.

Етап інтерпретації завершує розрахункову частину аналітичної роботи. На цьому етапі узагальнюється аналітична інформація. На цьому етапі оцінюються результати діяльності банку або процес, явище, що відбулося в банку, узагальнюються результати роботи відділів, готуються висновки та пропозиції, спрямовані на покращення роботи. Цей етап передбачає розробку організаційно-технічних заходів щодо усунення недоліків та підвищення ефективності використання виявлених резервів.

Контрольно-перспективний етап аналітичного процесу передбачає підготовку розпорядчих актів, призначення осіб, відповідальних за виконання рішень, а також моніторинг виконання пропозицій, висунутих за результатами аналізу. Результати аналізу діяльності банку необхідно довести до відома колективу та керівників з урахуванням ступеня їхньої колегіальності та обговорити на загальних зборах засновників або акціонерів, що сприятиме більш успішній реалізації рекомендованих заходів та визначенню повніше наявні резерви та недоліки в діяльності банку.

Висновки по розділу 3.

1. Типи недоліків контролю, які зазвичай спостерігаються у випадку проблемних банків, можна згрупувати в шість категорій:

- Відсутність належного адміністративного нагляду та підзвітності, а також неспроможність розвинути міцні традиції контролю всередині банку.

- Недостатнє розуміння та оцінка ризику певної банківської діяльності.
- Відсутність або неефективність ключових структур і заходів контролю, таких як розподіл обов'язків і відповідальності, а також огляд і аналіз операційної ефективності.

- Слабкі місця в передачі інформації між різними рівнями керівництва всередині банку, зокрема в передачі інформації про занепокоєння вище по управлінському ланцюгу.

- Неефективні програми аудиту та моніторингові заходи.
- Нерозуміння реалізації дорожньої карти внутрішнього контролю в банках.

2. Система внутрішнього контролю включає:

- Здійснення моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю.

- Перегляд та розробка необхідних внутрішньобанківських документів.
- Розробка планів заходів щодо усунення/мінімізації виявлених недоліків внутрішнього контролю.

- Підготовка заходів, рекомендованих за результатами незалежної оцінки.

3. Запропонована дорожня карта впровадження системи внутрішнього контролю включає:

- Аналіз існуючої організаційно-правової структури банку.
- Визначення цілей банку, у тому числі цілей системи внутрішнього контролю.

- Аналіз стану захисту персональних даних та інформаційного забезпечення.

- Аналіз інформації про поточний стан системи управління.
- Формування організаційної структури та середовища контролю.
- Розробка та затвердження політики та процедур системи внутрішнього контролю.

- Забезпечення інформаційної безпеки та контроль якості даних.

- Зовнішня та внутрішня оцінка ефективності системи внутрішнього контролю.

4. Удосконалено аналітико-розрахунковий етап, який передбачав визначення економічної ефективності діяльності АТ КБ «Приватбанк» за рентабельністю активів та власного капіталу. Методологію декомпозиційного аналізу рентабельності власного капіталу використано для подальшої побудови регресійної моделі для аналізу стану показників та моделювання майбутньої прибутковості АТ КБ «Приватбанк». Такий підхід характеризує економічне розуміння ефективності банку як відношення результату діяльності до витрат ресурсів на її здійснення.

3. Реалізація розробленої моделі на мікрорівні дозволяє врахувати можливі зміни вихідних параметрів, визначити найбільш прибуткову структуру активів банку та розробити відповідні заходи щодо запобігання зниженню прибутковості. Таким чином, використання математичних методів і моделей стає перспективним напрямком банківського планування.

ВИСНОВКИ

1. Метою банківського контролю є об'єктивне вивчення фактичного стану справ у досліджуваному секторі економіки, виявлення тих факторів і умов, які негативно впливають на реалізацію прийнятих рішень і досягнення цілей для забезпечення надійності та ефективності діяльності банків. всю банківську систему.

2. Основними завданнями контролю в комерційних банках є виявлення випадковостей або відхилень (недоліків) у системі регулювання банківської системи, сприяння усуненню виявлених відхилень та розробка ефективних рішень.

3. Об'єктами контролю в банківських установах є: банківська система в цілому; сам банк та його підрозділи; операції, що здійснюються банком; облік і звітність; та діяльність банку.

4. Система внутрішнього контролю є важливою складовою управління комерційним банком, яка є основою його безперебійного функціонування.

5. Ефективні заходи внутрішнього контролю сприяють виконанню основних завдань банку, досягненню стратегічних та операційних цілей.

6. Основними джерелами інформації для аналізу є дані фінансового та бухгалтерського обліку, дані аналітичного обліку, внутрішні документи банку, матеріали перевірок, офіційна статистика та неофіційна інформація.

7. У банківській аналітиці використовуються різні види аналізу: ретроспективний і оперативний, зовнішній і внутрішній, кількісний і якісний, суцільний і вибірковий, комплексний і тематичний.

8. У першому кварталі 2023 року сектор отримав 34 млрд грн прибутку, майже половину якого припадає на ПриватБанк. Операційна ефективність сектору залишалася високою у 2023 році: CIR (вартість ризику) становила 35,6%, порівняно з 54,1% у 2022 році. У першому кварталі 2023 року чистий процентний дохід зріс на 41,4% порівняно з аналогічним періодом минулого року, а чистий комісійний дохід – на 20,4%. % р/р. Також значним був прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти. Резерви під кредити в першому кварталі 2023 року становили лише 1,8 млрд грн, або 1% від кредитного портфеля. Ще на 1,5 млрд грн створено резерви під облігації внутрішньої державної позики. Адекватність регулятивного капіталу зросла на 1,1 п.п. у I кварталі 2023 року, а регулятивний капітал сектору зріс на 4,1% за рахунок збільшення розрахункового прибутку поточного року.

9. Рентабельність АТ КБ «ПриватБанк» - показує ефективність використання активів та власного капіталу для отримання прибутку. Високі значення показників свідчать про хорошу діяльність банку. У 2021 році на кожну гривню використаних активів ROA банк отримав 8,73 копійки, а в 2022 році – 5,59 копійки чистого прибутку. Таким чином, у 2022 році банк майже не міг регулювати доходи без урахування капіталу. Тому банку необхідно прагнути зробити своє майно більш ринковим. У 2021-2022 роках спостерігається динаміка стабільних показників на рівні 52 копійок чистого

прибутку на кожен гривню інвестованого власного капіталу (ROE). За звітний період Банк зміг отримати чистий прибуток своїм власникам. В цілому ефективність використання власного капіталу висока.

10. Сформовані мультирегресійні рівняння для показників ROA та ROE для АТ КБ «ПриватБанк» дозволили зробити висновки про зв'язки між залежною та незалежною змінними.

11. Впровадження розроблених моделей ROA та ROE на мікрорівні дозволяє врахувати можливі зміни вихідних параметрів, визначити найбільш сприятливу для менеджменту банку структуру активів та власного капіталу та розробити відповідні заходи щодо запобігання зниженню прибутку.

12. До недоліків контролю, які зазвичай спостерігаються у випадку проблемних банків, можна згрупувати в шість категорій:

- Відсутність належного адміністративного нагляду та підзвітності, а також неспроможність розвинути міцні традиції контролю всередині банку.
- Недостатнє розуміння та оцінка ризику певної банківської діяльності.
- Відсутність або неефективність ключових структур і заходів контролю, таких як розподіл обов'язків і відповідальності, а також огляд і аналіз операційної ефективності.
- Слабкі місця в передачі інформації між різними рівнями керівництва всередині банку, зокрема в передачі інформації про занепокоєння вище по управлінському ланцюгу.
- Неефективні програми аудиту та моніторингові заходи.
- Нерозуміння реалізації дорожньої карти внутрішнього контролю в банках.

13. Система внутрішнього контролю включає:

- Здійснення моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю.
- Перегляд та розробка необхідних внутрішньобанківських документів.
- Розробка планів заходів щодо усунення/мінімізації виявлених недоліків внутрішнього контролю.

- Підготовка заходів, рекомендованих за результатами незалежної оцінки.

14. Запропонована дорожня карта впровадження системи внутрішнього контролю включає:

- Аналіз існуючої організаційно-правової структури банку.
- Визначення цілей банку, у тому числі цілей системи внутрішнього контролю.
- Аналіз стану захисту персональних даних та інформаційного забезпечення.
- Аналіз інформації про поточний стан системи управління.
- Формування організаційної структури та середовища контролю.
- Розробка та затвердження політики та процедур системи внутрішнього контролю.
- Забезпечення інформаційної безпеки та контроль якості даних.
- Зовнішня та внутрішня оцінка ефективності системи внутрішнього контролю.

15. Удосконалено аналітико-розрахунковий етап, який передбачав визначення економічної ефективності діяльності АТ КБ «Приватбанк» за рентабельністю активів та власного капіталу. Методологію декомпозиційного аналізу рентабельності власного капіталу використано для подальшої побудови регресійної моделі для аналізу стану показників та моделювання майбутньої прибутковості АТ КБ «Приватбанк». Такий підхід характеризує економічне розуміння ефективності банку як відношення результату діяльності до витрат ресурсів на її здійснення.

16. Реалізація розробленої моделі на мікрорівні дозволяє врахувати можливі зміни вихідних параметрів, визначити найбільш прибуткову структуру активів банку та розробити відповідні заходи щодо запобігання зниженню прибутковості. Таким чином, використання математичних методів і моделей стає перспективним напрямком банківського планування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рудницький В. С. Форми контролю діяльності банківських установ (Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 17 Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір, Вип. 1 (99).) с. 17-23. [http://ird.gov.ua/sep/sep20131\(99\)/sep20131\(99\)_017_RudnytskyyVS.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20131(99)/sep20131(99)_017_RudnytskyyVS.pdf)
2. Українські компанії почали впроваджувати комплаєнс-контроль. Що це і навіщо? <https://youcontrol.com.ua/articles/komplaiens-kontrol-shcho-tse-i-navishcho/>
3. Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ДМ_pr_2019-10-7_8.pdf
4. Швець Н. Р. Основні підходи до організації системи внутрішнього контролю у банках України (Вісник університету банківської справи) 2019 № 2–3 (35–36). [file:///C:/Users/User/Downloads/roman_editor,+11%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/roman_editor,+11%20(1).pdf)
5. Інформаційно-аналітична діяльність. Курс лекцій / укладач Шкіцька І.Ю. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. <http://library.tneu.edu.ua/index.php/uk/nmkd/2638-2013-12-19-10-42-55>.
6. Про затвердження Положення про організацію системи внутрішнього контролю в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_Regulation_SVK_2022-06-27.pdf
7. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність: Навч. посіб. / В. М. Варенко. – К.: Університет «Україна», 2014. – 417 с.
8. Аналітико-синтетична переробка інформації. Консп. лек. Тернопіль, 2016. 43 с. <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/24192>
9. НМКД Інформаційно-аналітична діяльність. <http://library.tneu.edu.ua/index.php/uk/nmkd/2638-2013-12-19-10-42-55>.
10. Методи та прийоми аналізу банківської діяльності Бібліотека Букліб <https://buklib.net/books/22447/>

11. Методи аналізу банківської діяльності.
<https://library.if.ua/book/1/4.html>
12. Семениченко Ю. К. Методологія комплексного фінансово-економічного аналізу діяльності банк (Галузева, міжгалузева та регіональна економіка) Вчені записки. Вип. 12. С. 166-173
<https://core.ac.uk/download/pdf/197221993.pdf>
13. Аналіз банківської діяльності / уклад. Н.О. Станіславчук. – Умань, Уманський державний педагогічний університет. : Візаві, 2018. – 191 с.
https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/9280/1/analiz_bank.pdf
14. Закон України від 07.12.2000 № 2121-III Про банки і банківську діяльність. <https://ips.ligazakon.net/document/T002121?an=826718>
15. Положення від 11.06.2018 № 64 Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. <https://ips.ligazakon.net/document/PB18095>
16. Закон України від 07.12.2000 № 2121-III Про банки і банківську діяльність URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T002121?an=826718>
17. Закон України від 07.12.2000 № 2121-III Про банки і банківську діяльність. <https://ips.ligazakon.net/document/T002121?an=826752>
18. Закон України Про Національний банк України № 3394-VI від 19.05.2011, № 2491-VIII від 05.07.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page#Text>
19. Закон України Про Національний банк України № 79-IX від 12.09.2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page#Text>
20. Закон України Про Національний банк України № 2922-III від 10.01.2002, № 79-IX від 12.09.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page#Text>
21. Закон України Про Національний банк України/ (Відомості Верховної Ради України (ВВР), № 3156-IX від 10.06.2023}) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14/page#Text>

22. Річний звіт НБУ 2020
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2020.pdf?v=4
23. Огляд банківського сектору 2023.
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-05.pdf
24. Річний звіт НБУ 2021
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2021.pdf?v=4
25. Річний звіт НБУ 2022
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2022.pdf?v=4
26. Огляд банківського сектору 2023.
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-05.pdf
27. Звіт НБУ 2023. 05.
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-05.pdf
28. Гуляєва Л.П., Ніколенко Ю.В. Економічна ефективність діяльності банків в Україні. // Теорії мікро-макроекономіки. Збірник наук. праць професорсько викладацького складу і аспірантів / За ред. Мальчина Ю.М., Ніколенка Ю.В. – 2008. – Вип.28. – С.299 – 309.
https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Hulyaeva_2008_3.pdf].
29. Річний звіт 31 грудня 2022 року АТ КБ ПриватБанк
https://static.privatbank.ua/files/dod1_01052023_2022.pdf
30. Факторний аналіз прибутку. <https://library.if.ua/book/1/102.html>
31. Кравченко, В. П. До запобігання банкрутства банківських установ / В. П. Кравченко, О. Ю. Коцюрба // Knowledge is power, power is knowledge : The International Multidisciplinary Congress, 27 July, 2015. - Vienna, 2015. - P. 204-211.
<http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/4118/1/Kravchenko%20V.P.%20c%20Kotsyurba%20O.Yu.pdf>.
32. Kendall, M.G. The Advanced Theory of Statistics, 4th Ed., Macmillan, 1979. <https://www.tandfonline.com/doi/full/3/dp/0028476409>.
33. Osborne, J. W., & Waters, E. (2002). Four assumptions of multiple regression that researchers should always test. Practical Assessment, Research &

Evaluation, 8 (2). <https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1111&context=pape>.

34. Ward, J. H., Jr. & Fountain, R. L. (1996). More problem solving power: Exploiting prediction models and statistical software in a one-semester course. *Journal of Statistics Education*, 4 (3). - URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10691898.1996.11910517>.

35. CRISIS MANAGEMENT IN THE BANKING SYSTEM KRAVCHENKO, V. 2016 Менеджмент = Management : зб. наук. пр. №22. Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. – Київ: [б. в.], 2022. - ISSN 2415-3206 С. 29-42.

https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/13302/1/Management_2016_Issue24_P029-042.pdf.

36. Correlation and Regression. <https://www.cuemath.com/data/correlation-and-regression/#>

37. Risk Management Sub-group of the Basle Committee on Banking Supervision. <https://www.bis.org/publ/bcbs40.pdf>

38. Viv Bewick, Liz Cheek, and Jonathan Ball . Statistics review 7: Correlation and regression. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC374386/#:~:text=The%20most%20commonly%20used%20techniques,the%20form%20of%20an%20equation>

39. Положення про організацію системи внутрішнього контролю в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_Regulation_SVK_2022-06-27.pdf

40. Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль : навч. посіб. Чернівці: Технодрук, 2021. 336 с. ISBN 978-617-7611-97-3 <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7959/Замула.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

41. Організація системи внутрішнього контролю в банках України Feb. 15, 2020. <https://www.slideshare.net/VolodymyrLytvyniuk/ss-228086545#31>

42. Постанова НБУ 05 вересня 2023 року Київ № № 110 Про затвердження Змін до Положення про здійснення банками фінансового моніторингу https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_05092023_110

43. Швець Н. Р. Основні підходи до організації системи внутрішнього контролю у банках України (Вісник університету банківської справи) 2019, № 2–3 (35–36). [file:///C:/Users/User/Downloads/roman_editor,+11%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/roman_editor,+11%20(1).pdf)

44. Кобилецький В. Р., Коефіцієнт рентабельності активів (Коефіцієнт рентабельності пасивів) / В. Р. Кобилецький // Онлайн-журнал «Financial Analysis online». <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/337-pokaznik-rentabelnosti-aktiviv-pokaznik-rentabelnosti-pasiviv> (дата перегляду: 29.10.2023)

45. Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України. Постанова Національного банку № 209 від 26.09.2022} https://zakononline.com.ua/documents/show/372448___745375

46. Перелік питань щодо внутрішнього контролю, які мають бути врегульовані у внутрішніх документах (внутрішньому документі) надавача фінансових послуг https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_Regulation_SVK_2022-06-27.pdf

47. Банківські групи України / Національний банк України.: <https://bank.gov.ua/supervision/registration/bankgroups>.

48. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Інструкція № 368, затверджена постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 р., із змінами, внесеними 04.06.2021 р. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

49. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : www.bank.gov.ua

50. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.